

NIVI Rapport 2008:1

Følgeevalueringsprosjektet: Med politikerne i front - effekter av robuste samarbeidsmodeller

Resultater fra første statusundersøkelse og forslag til oppfølging

Utarbeidet på oppdrag av KS

Av Jørund K Nilsen og Geir Vinsand

Innhold:

SAMMENDRAG.....	1
1 INNLEDNING.....	5
1.1 Interkommunalt samarbeid ó økt omfang og betydning	5
1.2 Problemstillinger	6
1.3 Forholdet kommuner, regionråd og konkrete samarbeidsordninger....	6
1.4 Fire regionråd deltar i prosjektet.....	7
1.5 Referansegruppe	8
1.6 Tre faser i prosjektet.....	8
1.7 Metode.....	9
2 BESKRIVELSE AV REGIONRÅDENE	10
2.1 Geografiske og demografiske kjennetegn	10
2.2 Vest-Finnmark regionråd	12
2.3 Salten regionråd	17
2.4 Kongsbergregionen	21
2.5 Knutepunkt Sørlandet.....	26
3 PRESENTASJON AV STATUSUNDERSØKELSE.....	34
3.1 Spørreundersøkelsen	34
3.1.1 Temaer for undersøkelsen	34
3.1.2 Svarprosenter	35
3.1.3 Regionrådets geografisk nedslagsfelt.....	35
3.1.4 Gevinster ved samarbeidet.....	36
3.1.5 Svakheter ved samarbeidet	37
3.1.6 Regionrådets tydelighet	38
3.1.7 Forholdet til fylkeskommunen.....	40
3.1.8 Endringsbehov ved ulike sider av regionrådet.....	41
3.1.9 Ønskelig med mer samarbeid om kommunale oppgaver?	42
3.1.10 Hvilke oppgaver er det mest aktuelt å samarbeide om?.....	43
3.1.11 Samarbeidet med fylkeskommunene framover	44
3.1.12 Forutsetninger for vellykket samarbeid.....	45
3.2 Oppsummering ó hvert enkelt regionråd.....	46
3.2.1 Vest-Finnmark regionråd.....	46
3.2.2 Salten regionråd	49
3.2.3 Kongsbergregionen	51
3.2.4 Knutepunkt Sørlandet.....	53
4 TOLKNING AV UTVIKLINGSBEHOV OG GRUNNLAG FOR VIDERE BISTAND	57
4.1 Vest-Finnmark regionråd	57
4.2 Salten.....	57
4.3 Kongsbergregionen	59
4.4 Knutepunkt Sørlandet.....	59

Sammendrag

Tema og problemstillinger

På oppdrag av KS gjennomfører Nivi Analyse en følgeevaluering av fire regionråd som har tilkjennegitt politisk vilje til helhetlig og styrket samarbeid på sentrale lokalpolitiske områder. Prosjektet startet opp høsten 2007 og går fram til sommeren 2009. Følgende regionråd deltar i prosjektet:

- Vest-Finnmark Regionråd (7 kommuner)
- Salten regionråd (9 kommuner)
- Kongsbergregionen (8 kommuner)
- Knutepunkt Sørlandet (7 kommuner)

I bestillingen fra KS ligger det ønsket om å gjennomføre en følgeevaluering som retter oppmerksomheten mot interne prosesser i regionråd og relasjoner til eierkommuner, frittstående interkommunale ordninger, regionale rammesettere og samarbeidspartnere.

Målsettingen med prosjektet er å bidra til å kunnskap om regionrådenes arbeids- og styringsformer og mulige konsekvenser av sterkere regionråd. I tillegg er det en viktig målsetting at de fire regionene underveis i prosessen skal kunne støtte seg til følgeevalueringen i eget utviklingsarbeid. Det er lagt til grunn at regionrådene på bakgrunn av NIVIs evalueringer og egne erfaringer, selv tar opp spørsmålene knyttet til styring, etablering og organisering av interkommunalt samarbeid underveis i prosjektet. Prosjektet gjennomføres i tre faser:

1. Oppstart og innledende statusundersøkelse i 2007/2008
2. Utvikling av prinsippnotater og faglige støtteaktiviteter i 2008 og 2009
3. Avsluttende statusundersøkelse med sluttrapportering sommer 2009

Geografiske og institusjonelle kjennetegn

Samlet folketall i de fire regionrådene (regionene) varierer fra vel 35.000 i Vest-Finnmark til vel 122.000 i Knutepunkt Sørlandet (KnpS). Kommunestørrelsen er svært variabel innenfor regionrådene. Alle regionrådene har kommuner ned mot 1.000 innbyggere, mens den største senterkommunen varierer fra vel 18.000 i Alta til nærmere 80.000 i Kristiansand. Befolkningsutviklingen har vært til dels svært ulik mellom regionene. Knutepunkt Sørlandet skiller seg ut med en kontinuerlig og kraftig befolkningsvekst gjennom de siste tiårene. Salten og Kongsbergregionen har også vokst, men veksttakten har her vært betydelig lavere. I Vest-Finnmark er folketallet i dag omtrent på samme nivå som det var i 1970. Innad i regionen har befolkningsutviklingen i kommunene vært til dels svært forskjellig. Vest-Finnmark, Salten og Kongsbergregionen er geografisk store med betydelige reiseavstander. Når det gjelder geografisk funksjonalitet er det kun Knutepunkt Sørlandet som sammenfaller med de kriterier som er brukt for å dele inn landet i bolig- arbeidsmarkeds og serviceregioner (BAS). I de tre øvrige regionene er graden av geografisk integrasjon langt svakere og flere enkeltkommuner utgjør egne BAS-enheter.

Samtlige av regionrådene har valgt kommunelovens § 27 som tilknytningsform for regionrådet. Alle fire har en politisk styringsstruktur med to nivåer: Et operativt

styrende organ med relativt få medlemmer og et utvidet styringsorgan for mer overordnede beslutninger og strategivalg.

Tema og problemstillinger i rapporten - innledende statusundersøkelse

Denne rapporten presenterer resultatene fra en innledende statusundersøkelse gjennomført vinteren 2007/2008. Den innledende statusundersøkelsen består av en likeartet informasjonsinnhenting fra alle de deltagende regionrådene og omfatter følgende:

1. En kartlegging av resultater og utfordringer i samarbeidet gjennom en felles spørreundersøkelse
2. En omverdenanalyse basert på telefonintervjuer blant rammesettere og samarbeidspartnere til regionrådene

Spørreundersøkelsen ble gjennomført i perioden november og desember 2007 og var rettet mot de fire regionrådenes medlemmer, formannskapsmedlemmer i alle kommunene, rådmenn og sekretariatslederne. Hensikten med undersøkelsen var å få regionrådenes egne vurderinger av status for samarbeidet så langt og vurdering av behov for endringer. Undersøkelsen ble gjennomført ved hjelp av internettbasert spørreskjema.

I alt 284 spørreskjemaer ble sendt ut. Av disse ble 166 besvart noe som gir en svarprosent på 58. Til tross for et visst frafall mener vi undersøkelsen gir data med rimelig god utsagnskraft for alle regionrådene. Det gjelder så lenge vi holder oss til overordnede analyser av hovedfrekvenser. Undersøkelsen er først og fremst representativ for ledere i regionrådene. Temaer for undersøkelsen var:

- Gevinster ved samarbeidet så langt
- Viktigste svakheter
- Regionrådets tydelighet i forhold til 8 aktører
- Holdning til fylkeskommunen
- Naturlig region
- Endringsbehov
- Utvidet samarbeid om kommunale oppgaver
- Fremtidig samarbeid med fylkeskommunen
- Forutsetninger for å lykkes

Omverdenanalysen er basert på telefonintervjuer med regionrådenes samarbeidspartnere og rammesettere. Intervjuene ble gjennomført i perioden april-mai 2008. Tema for intervjuene var bl.a. oppfatninger om regionrådets viktigste roller og oppgaver, gevinster og utfordringer ved regionrådssamarbeidet og viktige oppgaver for regionrådene framover.

Oppsummering av spørreundersøkelsen

Nedenfor oppsummerer vi de viktigste forhold knyttet spørsmålene om geografisk nedslagsfelt, gevinster, svakheter, endringsbehov og ev oppfattelse av behov for mer samarbeid i regionrådene.

Regionrådets geografisk nedslagsfelt

Knutepunkt Sørlandet skiller seg ut i forhold til de øvrige regionrådene. Et betydelig flertall mener regionen i stor grad utgjør et felles bolig og arbeidsmarkedsområde og at regionene i stor grad er naturlig i forhold til samarbeid om utviklingsoppgaver, administrasjon og tjenesteproduksjon. Når det gjelder de tre øvrige regionene, mener et lite flertall i Salten og Vest-Finnmark at regionen i stor grad er naturlig for samarbeid om utviklingsoppgaver. Et mindretall i de tre regionene mener regionen i stor grad er naturlig for samarbeid om administrasjon og tjenesteproduksjon.

Gevinster ved samarbeidet

Samlet viser svarene at de tre viktigste gevinstene ved samarbeidet rangeres slik: 1) bedre samarbeidsklima/relasjoner mellom kommunene, 2) etablering av samarbeidsordninger som gir bedre løsninger og 3) økt påvirkningskraft på regionale og nasjonale aktører. Forhold som tilgang til bedre kompetanse, mer effektiv håndtering av kommuneoverskridende saker og effektiviseringsgevinster er i mindre grad nevnt.

Svakheter ved samarbeidet

Samlet viser svarene at de tre viktigste svakhetene ved samarbeidet rangeres slik: 1) fordelingskonflikter eller strid om lokalisering, 2) demokratisk underskudd og 3) oppbygging av et nytt forvaltningsnivå.

Endringsbehov

Samlet mener flest det er behov for endringer i regionrådets arbeidsformer. Deretter følger behov for endringer i formål eller oppgaver, overføring av beslutningsmyndighet til regionrådet og endringer i tilknytningsformer for selvstendige ordninger. Det oppfattes å være minst behov for endringer i hvilke kommuner som deltar i regionrådet.

Mer samarbeid om kommunale oppgaver

Samlet er det en stor andel på nærmere 80 prosent av informantene som mener det er ønskelig å samarbeide om flere kommunale oppgaver. I Vest-Finnmark er det hele 90 prosent som ser det som ønskelig med mer samarbeid om kommunale oppgaver. De øvrige regionrådene svarer relativt likt der om lag $\frac{3}{4}$ mener det er ønskelig med mer samarbeid.

Samlet er det mer samarbeid om administrative støttefunksjoner (76 prosent) og smale kompetansekrevede tjenester som peker seg ut (61 prosent). Innefor areal- og samfunnsplanlegging er andelen som ser behov for mer samarbeid langt høyere i de relativt mer tettbebygde regionene KnpS og Kongsbergregionen enn i de øvrige to.

Forslag til bistand for regionrådenes videre arbeid

På bakgrunn av statusundersøkelsen og møter og kontakt med de enkelte regionråd, har NIVI i samarbeid med KS og det enkelte regionråd, kommet fram til behov for utvikling av fire prinsippnotater til støtte for regionrådenes utviklingsarbeid. Notatene utgjør hoveddelen av prosjektets del 2: Faglig støtte til utviklingsaktiviteter 2008/2009.

De overordnede temaene for de fire notatene er følgende:

- *Vest-Finnmark regionråd:* Regionrådet har igangsatt en forstudie for å kartlegge konkrete områder hvor kommunene ev utvikle tjenestesamarbeid og hvordan disse kan organiseres. Med utgangspunkt i det pågående kartleggingsarbeid, vil NIVI bistå med et prinsippnotat som belyser viktige problemstillinger og temaer regionrådet og kommunene må ta stilling til ved etablering av interkommunalt samarbeid. I den sammenheng vil notatet redegjøre for og drøfte kriterier for valg av oppgaver og ulike tilknytningsformers egenskaper
- *Salten regionråd:* Våren 2008 vedtok regionrådet Salten-strategier fram til 2011. Høsten 2008 skal konkret handlingsprogram knyttet til strategiene utarbeides. For Saltens del avtegner det seg behov for prinsipielle vurderinger knyttet til organiseringen av utviklingsarbeidet, samhandlingsmodeller med fylkeskommunen og forholdet mellom regionrådet og andre (inter)kommunale enheter i regionen.
- *Kongsbergregionen:* For Kongsbergregionens del avtegner det seg behov for prinsipielle vurderinger knyttet til hva regionrådets framtidige roller og oppgaver kan være. Hva kjennetenger de roller og oppgaver som regionrådet kan ta seg av og hva bør være kommunenes ansvar? Bør Kongsbergregionen ev utvikle subregioner for samarbeid om utvalgte oppgaver? I den sammenheng er det behov for å utvikle gode arbeidsformer og prosesser på politisk og administrativt nivå, herunder avklare forutsetninger for et sterkt regionsamarbeid.
- *Knutepunkt Sørlandet:* I KnpS avtegner det seg behov for prinsipielle vurderinger med utgangspunkt i at KnpS styringsmodell som ble etablert høsten 2007 og det omfattende prosjektarbeid som er utført for utvikling av konkret samarbeid i regionen. KnpS kan i sitt strategiske utviklingsarbeid ta opp spørsmålet om hvordan det konkrete samarbeidet skal organiseres og hvilken rolle KnpS skal ha i utviklingen av og den politiske styringen av samarbeidet i regionen.

1 Innledning

1.1 Interkommunalt samarbeid ó økt omfang og betydning

Det ser ikke ut til at Regjeringen og Stortinget ser for seg større endringer i kommunestrukturen. Vi står heller ikke overfor vesentlige frivillige endringer i kommunestrukturen. I stedet peker Regjeringen og kommunene selv på interkommunalt samarbeid for å møte krav til kompetanse, kvalitet og effektivitet i tjenesteytingen og/eller oppgaveløsning der kommunegrensene går på tvers av felles arbeidsmarkeds-, bolig- og serviceregioner. Interkommunalt samarbeid er altså et sentralt virkemiddel for løsning av offentlige oppgaver ó og ser ut til å tilta i styrke.

En landsomfattende undersøkelse fra høsten 2007 gjennomført av NIVI, dokumenterer veksten i interkommunalt samarbeid når det gjelder regionråd¹: I september 2007 var det kartlagt 69 fungerende regionråd. Av landets 431 kommuner er 417 medlem i ett eller flere regionråd (97 prosent). Det har vært en markert vekst i antall regionråd etter 2000 da en undersøkelse kartla 52 fungerende regionråd i landet og at 321 av 435 kommuner (74 prosent) var medlem i ett eller flere regionråd). Hovedresultatet av prosjektet öFramtidens kommunestrukturö som pågikk i fra 2003 til 2005 var at 54 prosent av kommunene ønsket å styrke det interkommunale samarbeidet gjennom mer forpliktende løsninger.

På bakgrunnen av utviklingen i omfanget av interkommunalt samarbeid, hadde KS ønske om å få gjennomført en følgeevaluering av enkelte regionråd som har tilkjennegitt politisk vilje til helhetlig og styrket samarbeid på sentrale lokalpolitiske områder. I bestillingen fra KS ligger det ønsket om å gjennomføre en følgeevaluering som setter fokus på de politiske prosessene i regionråd. I de politiske prosessene ligger det flere viktige problemstillinger, som dels har med drift og styring av konkrete interkommunale ordninger å gjøre, dels valg mellom ulike langsiktige forvaltningspolitiske alternativer. KS viser bl.a. til følgende utviklingstrekk:

- Regionrådene styrker sin posisjon vis av vis kommunene
- Kommunene og regionrådene vektlegger styringsutfordringer og behov for økt politisk styring av det interkommunale samarbeidet
- Ny spenningsdynamikk mellom regionråd og politiske og administrative organer i kommunene
- Problemstillinger knyttet til valg av organisasjonsformer og juridiske tilknytningsformer for regionråd når overføring av reell beslutningsmyndighet og politisk makt til regionråd vurderes
- Intern fordelingsproblematikk i regionråd og konkrete samarbeid avhengig av kjennetegn ved involverte kommunene og geografisk struktur/nedslagsfelt
- Samarbeid som strategi for å løse kompetanseutfordringer i små kommuner

¹ Landsomfattende kartlegging av regionråd ó status, utfordringer og endringsplaner (NIVI 2007:2)

1.2 Problemstillinger

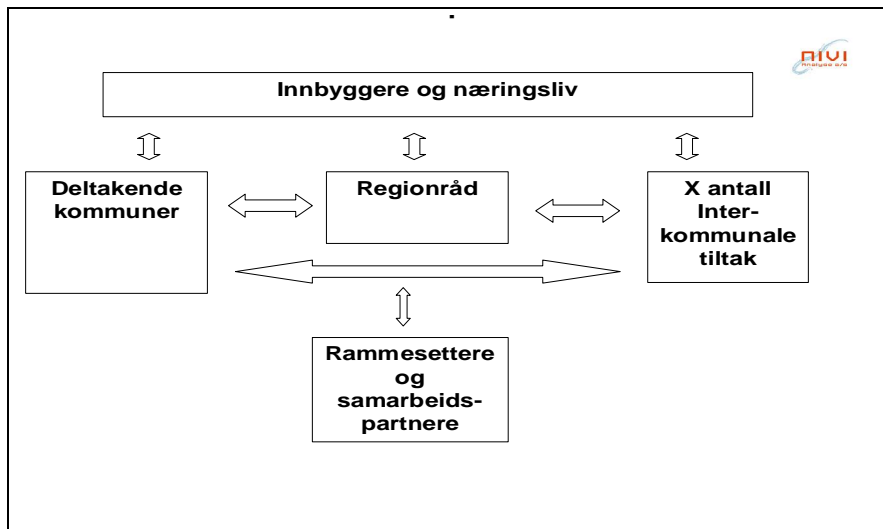
Den samlede evalueringen tar for seg om følgende problemstillinger:

- Analyse av utviklingsprosesser i regionråd som egne samarbeidsorganer mht. politisk og administrativ rolle, organisering og myndighetsfordeling i forhold til kommunene, samt resultat av disse prosessene
- Analyser av interkommunale samarbeidstiltak mht. styringsmessige konsekvenser og resultater av samarbeidet i forhold til målsettinger for regionrådene.
- Bistand til klargjøring av framtidige veivalg og egenskaper ved ulike modeller for organisering av regionråd
- Utredning av forvaltningspolitiske konsekvenser av ulike regionrådsmodeller i forhold til lokale, regionale og nasjonale utfordringer, herunder debatt om kommunestruktur, antall forvaltningsnivåer, fylkeskommunens stilling og nasjonale rammebetingelser

1.3 Forholdet kommuner, regionråd og konkrete samarbeidsordninger

Evalueringen dreier seg om følgende aktører og relasjoner, jf. skissen i figur 1.1:

- 1) Organisering og prosesser internt i regionrådene
- 2) Relasjoner mellom:
 - Regionråd og deltakende kommuner
 - Regionråd og konkrete interkommunale samarbeidstiltak
 - Regionråd og rammesettere /samarbeidspartnere spesielt fylkeskommune

Figur 1.1 Aktører og relasjoner som er sentrale i evalueringen

1.4 Fire regionråd deltar i prosjektet

Etter en kartleggingsrunde av aktuelle regionråd sommeren 2007 bestemte KS i samarbeid med NIVI seg for å gå videre med fire regionråd.

Disse er:

- Salten regionråd som ligger i Nordland og dekker kommunene Beiarn, Bodø, Fauske, Gildeskål, Hamarøy, Meløy, Saltdal, Steigen og Sørfold.
- Vest-Finnmark Regionråd som ligger i Finnmark og dekker kommunene Hammerfest, Alta, Hasvik, Måsøy, Kvalsund, Loppa og Nordkapp.
- Knutepunkt Sørlandet som ligger i Aust- Agder og Vest-Agder og som dekker kommunene Birkenes, Lillesand, Iveland, Kristiansand, Songdalen, Søgne, og Vennesla.
- Kongsbergregionen som ligger i Buskerud og Telemark og som dekker kommunene Nore og Uvdal, Rollag, Flesberg, Kongsberg, Øvre-Eiker, Notodden og Tinn (fra mai 2008 også Hjartdal kommune).

De utvalgte regionrådene har tilkjennegitt politisk vilje til helhetlig og styrket samarbeid på sentrale lokalpolitiske områder, videreutvikling av samarbeidet og aktiv deltakelse i følgeevalueringsprosjektet.

Regionrådene er relativt like når det gjelder antall kommuner, men er ellers ulike når det gjelder strukturelle kjennetegn. To av regionrådene (Salten og Vest-Finnmark) omfatter kommuner med befolkningsnedgang, distriktsutfordringer og store geografiske avstander. Bodø, Alta og Hammerfest er de klart største kommunene i disse regionrådene. Knutepunkt Sørlandet er en sammenhengende bolig-, arbeidsmarkeds- og serviceregion med korte avstander mellom kommunene og med Kristiansand som senterkommune. Regionen krysser fylkesgrensen mellom Aust-Agder og Vest-Agder. Kongsbergregionen dekker også to fylker og omfatter både små og store kommuner, herunder fire byer (Kongsberg, Notodden, Rjukan og Hokksund med Kongsberg som

den klart største by). Øvre Eiker er også medlem av Drammensregionen, Vestregionen og Samarbeidsalliansen Osloregionen.

1.5 Referansegruppe

Prosjektet gjennomføres av NIVI Analyse. Til støtte for følgeforskningsarbeidet er det etablert en referansegruppe med representanter for seks ulike regionråd, Referansegruppen består av både politikere og administrativt tilsatt personell. Sammen med KS skal referansegruppen rolle være å gi faglige råd og innspill underveis i følgeevalueringen samt bidra til kvalitetssikring. Evalueringen og denne delrapporten er likevel NIVIs ansvar.

1.6 Tre faser i prosjektet

Prosjektet gjennomføres i tre faser:

1. Oppstart og innledende statusundersøkelse i 2007/2008
2. Faglig støtte til utviklingsaktiviteter i 2008/2009
3. Avsluttende statusundersøkelse med sluttrapportering sommer 2009

Første fase er tema for denne rapporten og omtales nærmere fra kapittel 3 og utover.

Fase 2: Faglig støtte til utviklingsaktiviteter

I etterkant av at denne statusundersøkelsen er presentert, skal det brukes ressurser til utredning og dialog om felles problemstillinger i de utvalgte regionrådene. NIVIs rolle vil i denne fasen være å frembringe faglig kunnskap i form av temanotater og delta i formidlingsaktiviteter.

Det er lagt til grunn at alle temanotater fra NIVI skal utformes for temaer av prinsipiell karakter med allmenn interesse for KS og alle regionråd, enten disse er med i evalueringen eller ikke. Faglig støtte til utviklingsaktiviteter primært vil skje i 2008. I denne første delrapporten foreslår NIVI oppfølgingsarbeid knyttet til fire temanotater (kapittel 4).

Fase 3: Avsluttende undersøkelse og sluttrapportering

Våren 2009 er det lagt opp til at det gjennomføres en avsluttende statusundersøkelse. Temaer for denne undersøkelsen vil være:

- En revidert beskrivelse av regionrådenes organisering og aktivitet
- En kartlegging av resultater og utfordringer i samarbeidet blant involverte hovedaktører, rammesettere og samarbeidspartnere
- En revidert faglig sammenstilling og analyse av egenskaper ved ulike interkommunale modeller som bygger på læringspunkter fra prosjektet
- Erfaringer fra utviklingsprosessene, herunder mulige modeller for organisering av endringsprosessene, involvering av ulike aktører mv.

I den avsluttende undersøkelsen vil vi gjennomgående ha fokus på endringer som har skjedd i løpet av prosjektperioden og hva som skal til for å lykkes med ulike utviklingstiltak og modeller for samarbeid.

Prosjektet skal ende ut i en NIVI-rapport som oppsummerer alle aktiviteter og aktuelle læringspunkter i prosjektet. I sluttrapporten vil vi bl.a. være opptatt av egenskaper ved ulike interkommunale modeller og de lokalpolitiske og forvaltningspolitiske konsekvensene av ulike utviklingsretninger. Sluttrapporten er ment å være et dokument som skal kunne brukes også av andre regionråd og KS videre arbeid med utvikling av kommunesektoren.

1.7 Metode

Evalueringen er en følgeevaluering hvor de utvalgte regionråd skal følges over en toårsperiode. Med følgeevaluering forstår vi at oppdraget innebærer å få fram erfarings- og læringselementer underveis i prosjektet og kommunisere disse til KS og de utvalgte regionrådene.

I prosjektet benytter vi oss av både kvantitative spørreundersøkelser basert på e-postundersøkelser, oppfølgende telefonintervjuer og dokumentstudier. Det er også gjennomført møter/samlinger med de enkelte regionrådene i den grad det har vært etterspurt. Metoden for denne statusrapporten er presentert i neste kapittel.

I tillegg blir det gjennomført tre nettverkssamlinger i prosjektet. På samlingen legges det opp til at store deler av regionrådene er representert, i tillegg referansegruppens medlemmer og KS. Nettverkssamlingene skal gi deltagerne ny informasjon og mulighet til å diskutere regionrådssamarbeid prinsipielt og praktisk. Samlingene skal også være en arena for tilbakemelding om hva som bør fokuseres framover i prosjektet. Samlingen vil også være en arena for prinsipiell diskusjon av rammebetingelsene og utfordringene knyttet til kommunesamarbeid i Norge.

Den første nettverkssamlingen ble gjennomført i forbindelse med presentasjonen av statusundersøkelsen i februar 2008. På samlingen deltok om lag 60 personer fra de fire regionrådene, referansegruppen og KS. En ny nettverkssamling er planlagt høsten 2008. Den tredje og siste nettverkssamlingen vil bli gjennomført i forbindelse med sluttrapporteringen i 2009

2 Beskrivelse av regionrådene

2.1 Geografiske og demografiske kjennetegn

Nedenfor følger en kort gjennomgang av utvalgte geografiske kjennetegn ved de fire delregionene. Med geografiske forhold mener vi her regionstørrelse målt i folketall, antall kommuner og utstrekning. Vi ser også nærmere på langsiktig befolkningsutvikling og kommenterer kort omfanget av geografisk integrasjon og interne avstander. Slike forhold kan være av betydning for utvikling av interkommunalt samarbeid, både hva det kan være grunnlag for å samarbeide om og ikke minst prosessuelle utfordringer i det løpende samarbeidet.

Viktige geografiske kjennetegn ved de fire delregionene framgår av tabell 2.1 nedenfor. Alle regionrådene har et høyere antall medlemskommuner sammenliknet med gjennomsnittet for alle landets regionråd. I NIVIs landsomfattende kartlegging av regionråd² var gjennomsnittlig antall medlemskommuner 6, varierende fra 2 kommuner i Innherred Samkommune til 13 kommuner i Ålesundregionens Utviklingsselskap (ÅRU).

Samlet folketall i de fire delregionene varierer fra vel 35.000 i Vest-Finnmark til vel 122.000 i Knutepunkt Sørlandet. Gjennomsnittlig folketall for alle landets regionråd ligger på 55.000 innbyggere. I hele landet finnes det 10 regionråd med over 100.000 innbyggere, hvorav det største er Regionrådet Bergen og Omland med 337.000 innbyggere. I andre enden finner vi Setesdal Regionråd som er landets minste med i underkant av 7.000 innbyggere.

Av tabell 2.1 går det også fram at kommunestørrelsen er svært variabel innenfor delregionene. Alle delregionene har kommuner med ned mot 1.000 innbyggere, mens den største senterkommunen varierer fra vel 18.000 i Alta til nærmere 80.000 i Kristiansand.

Målt i areal (landareal og ferskvann) er tre av regionrådene, alle unntatt Knutepunkt Sørlandet, til dels svært store. Gjennomsnittlig arealstørrelse for alle regionrådene i landet ligger på vel 4.600 kvadratkilometer. Det betyr at både Salten, Kongsberg og Vest-Finnmark er rundt dobbelt så store som gjennomsnittet. Alle disse er større i utstrekning enn flere av våre fylker. Knutepunkt Sørlandet er med sine vel 2.000 kvadratkilometer blant våre minste regionråd.

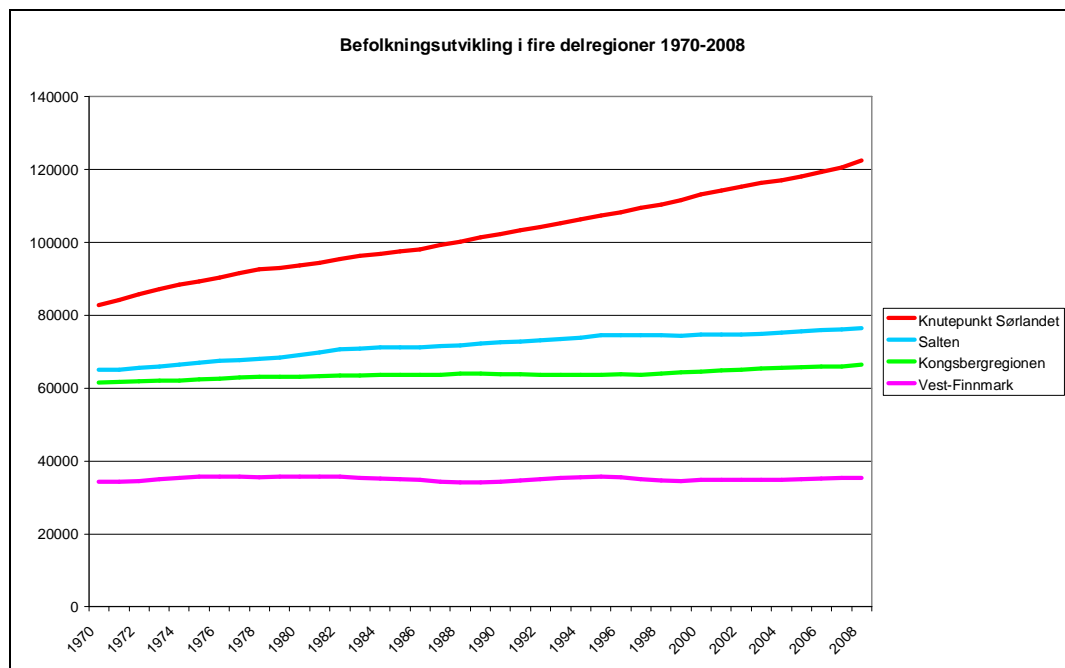
² NIVI Rapport 2007:2 Landsomfattende kartlegging av regionråd ó status, utfordringer og endringsplaner

Regionråd	Ant. kom.	Folketall 1.1.2008			Areal kv.km
		Region	Minste kom.	Største kom.	
KnpsS	7	122.425	1.211	78.919	2.152
Salten	9	76.468	1.128	46.049	11.244
Kongsberg	8	66.520	1.419	23.997	8.518
Vest-Finnmark	7	35.436	1.101	18.272	9.841

Tabell 2.1 Kjennetegn ved de fire regionrådene. Kilde: SSB

Befolkningsutviklingen har vært til dels svært ulik mellom delregionene, jf. figur 2.1. Knutepunkt Sørlandet skiller seg ut med en kontinuerlig og kraftig befolkningsvekst gjennom de siste tiårene. Regionen har i dag 40.000 flere personer enn i 1970. Det tilsvarer en gjennomsnittlig årlig vekst på over 1.000 personer. Salten og Kongsbergregionen har også vokst, men veksttakten har her vært betydelig lavere. De 9 kommunene i Salten har i dag 11-12.000 flere innbyggere enn i 1970, mens Kongsbergregionen har fått 5.000 flere innbyggere i perioden. I Vest-Finnmark er folketallet i dag omtrent på samme nivå som det var i 1970.

Befolkningsutviklingen i kommunene innenfor den enkelte delregion har vært til dels svært forskjellig, jf nærmere omtale nedenfor.

Figur 2.1 Utviklingen i samlet folketall 1970-2008 i de fire delregionene. Folketall pr. 1.1.08 Kilde: SSB

Når det gjelder graden av geografisk integrasjon, kan vi få en viss pekepinn på forskjeller mellom delregionene ved å se på graden av sammenfall med felles bo- og arbeidsmarkedsregioner (BAS-regioner)³. Av de fire delregionene er det kun Knutepunkt Sørlandet som sammenfaller med de kriterier som er brukt for å dele inn landet i BAS-regioner. Alle de syv kommunene i Knutepunkt Sørlandet inngår i samme BAS-region som i tillegg omfatter Marnardal kommune. Den daglige arbeidspendingen er omfattende i dette området og reiseavstandene korte, stort sett innenfor 30 minutter fra ytterkantene til Kristiansand.

Kongsbergregionen spenner over ikke mindre enn fem BAS-regioner, hvorav to av kommunene utgjør en egen BAS-region som følge av lange reiseavstander og begrenset pendling (Nore og Uvdal og Tinn). Kongsberg danner en felles BAS-region med Flesberg og Rollag. I BAS-regionen rundt Notodden inngår Hjartdal, Sauherad og Bø. Øvre Eiker tilhører Drammensregionen, selv om pendlingen fra Øvre Eiker til Kongsberg også er betydelig. Kongsbergregionen er dermed delt på flere BAS-regioner og heller ikke funksjonell på underregionnivå ved at den kun omfatter noen av kommunene i de underliggende BAS-regionene. Interne reiseavstander er på opptil 12 mil til Kongsberg, målt fra ytterkanter i Tinn og øverst i Nore og Uvdal.

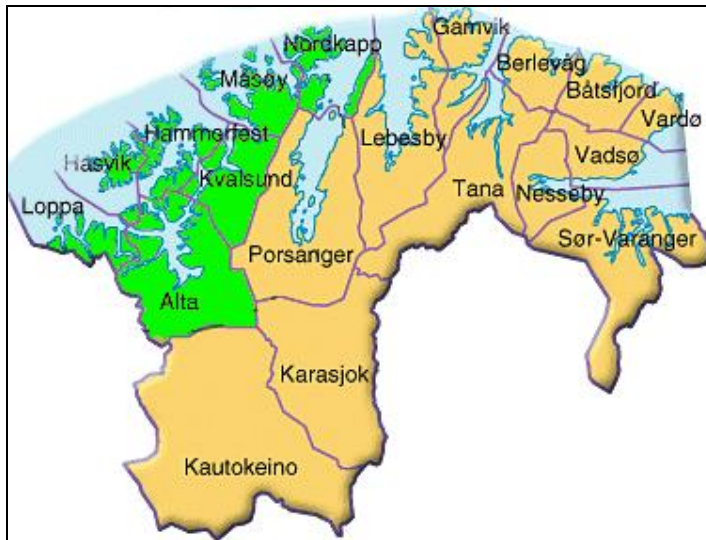
Salten regionråd inneholder to BAS-regioner bestående av flere kommuner, hhv. Bodø og Gildeskål, og Fauske, Sørfold og Saltdal. De øvrige fire kommunene er ikke integrert i andre BAS-regioner. De interne reiseavstandene er store, over 20 mil og om lag 3 timer med bil fra Hamarøy til Bodø. Fra Ørnes i Meløy i sør er avstanden 12 mil, fra Rognan i Saltdal 9 mil til Bodø. Langs kysten er for øvrig hurtigbåt en alternativ reisemåte.

I Vest-Finnmark er det kun Hammerfest og Kvalsund som danner en BAS-region, mens alle de øvrige kommunene er definert som egne BAS-regioner. Avstanden mellom Alta og Hammerfest er på 14 mil, mens avstanden fra Alta til Honningsvåg i Nordkapp kommune er 21 mil. Fra Øksfjord i Loppa kommune til Alta er avstanden 12 mil. Sjøverts kommunikasjon og bruk av hurtigbåt er en viktig del av kommunikasjonstilbudet i regionen.

2.2 Vest-Finnmark regionråd

Vest-Finnmark Regionråd dekker kommunene Hammerfest, Alta, Hasvik, Måsøy, Kvalsund, Loppa og Nordkapp. Regionrådet ble opprettet i 2001.

³ NIBR-rapport 2002:20 Inndeling i bo- og arbeidsmarkedsregioner.

Figur 2.2 Kart over kommuner i Vest-Finnmark Regionråd

Kommunenes størrelse målt i folketall og areal framgår av tabell 2.2 nedenfor. Av et samlet innbyggertall på vel 35.000 har Alta og Hammerfest hhv 52 prosent og 27 prosent av regionens folketall. Kommunestørrelsen varierer fra under 1.000 i Hasvik til over 18.000 i Alta. Hammerfest fikk økt sitt folketall med ca 2.300 personer etter kommunesammenslutning med Sørøysund 1.1.1992. I regionen har det også vært foretatt grensereguleringer, bl.a. i 1984 da 240 personer ble overført fra Måsøy til Nordkapp.

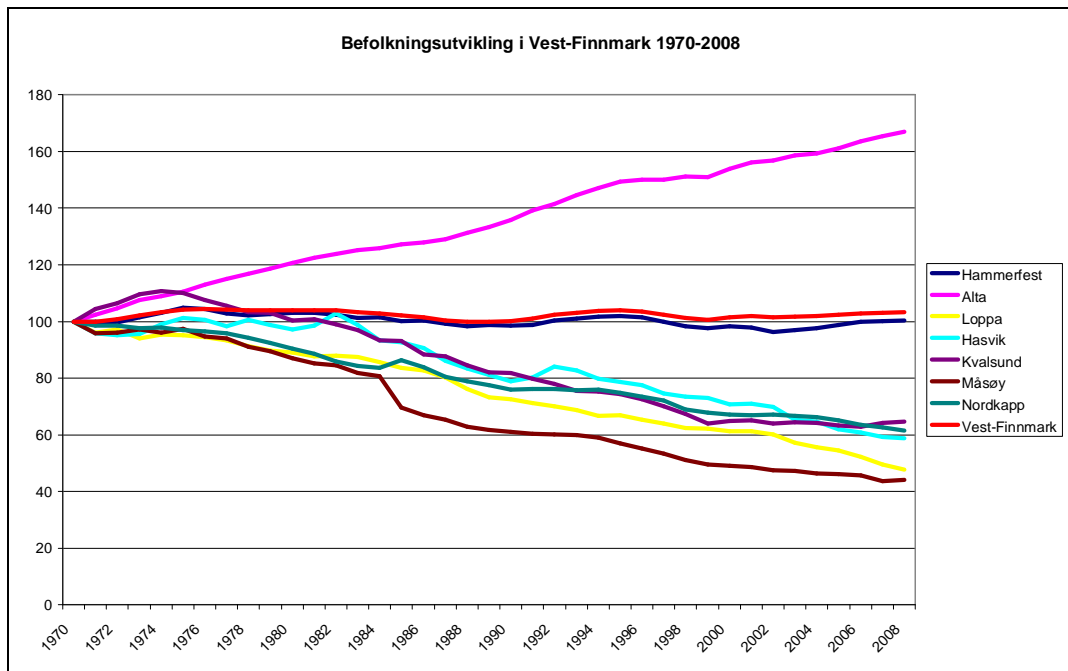
Kommune	Folketall 1.1.2008	Areal km ²
Alta	18.272	3.849
Hammerfest	9.407	849
Nordkapp	3.219	925
Måsøy	1.333	1.134
Loppa	1.106	687
Kvalsund	1.101	1.844
Hasvik	998	556
Vest-Finnmark	35.436	9.844

Tabell 2.2 Kommunes størrelse målt i folketall og areal. Kilde: SSB

I Vest-Finnmark har Alta kommune opplevd kontinuerlig og sterk befolkningsvekst i perioden 1970-2008, jf figur 2.3. Folketallet har økt fra i underkant av 11.000 i 1970 til 18.272 i 2008, som er en vekst på hele 67 prosent. Hammerfest har hatt tilnærmet konstant folketall i perioden. I tallene for Hammerfest har vi tatt med innbyggerne i Sørøysund i hele perioden, selv om sammenslutningen skjedde i 1992. Etter 2003 ser vi en moderat vekst i folketallet på til sammen ca 400 personer fram til 2008.

Snøhvitutbyggingen og for øvrig gode konjunkturer kan antakelig forklare veksten for Hammerfest i denne perioden.

De øvrige fem kommunene i Vest-Finnmark har alle hatt en kraftig befolkningsnedgang. Nedgangen har vært størst i Måsøy og Loppa som begge har tapt over halvparten av befolkningen siden 1970 (nedgang på hhv 56 og 52 prosent). Nedgangen har også vært betydelig i Hasvik (-41 prosent), Nordkapp (-38 prosent) og Kvalsund (-35 prosent).

Figur 2.3 Befolkningsutvikling 1970-2008. Indekserte verdier 1970=100 for kommuner og regionen samlet. Tallene for Hammerfest inkl. Sørøysund i perioden 1970-1992. Folketall pr. 1.1.08 Kilde: SSB

Formål og målsettinger med regionrådet

Vest Finnmark regionråd vil medvirke til at Vest-Finnmark skal være en attraktiv og kompetent region:

- Skape positive holdninger i regionen
- Medvirke til en bærekraftig vekst og utvikling
- Utvikle nettverk og samarbeid mellom offentlige aktører og næringsliv over kommunegrensene

Vest-Finnmark Regionråd skal være öveviserenö for utvikling av regionen gjennom vilje til:

öPolitisk samarbeid: Være pådriver og oppfølger overfor overordnede styresmakter, stå på for bedre rammebetingelser, god infrastruktur og riktig ressursforvaltning. Samarbeidet skal være lønnsomt for deltakerne, det skal gi større påvirkningskraft og det skal profilere regionen som en livskraftig region!

Faglig samarbeid: Styrke identiteten i Vest-Finnmark, og bygge opp forpliktende samarbeid som bidrar til å videreutvikle kompetansen og tjenestetilbudene i regionen.

Nærings samarbeid: Næringspolitikk med fokus på regional næringsutvikling. Styrke næringsgrunnlaget i regionen, øke muligheten for flere og trygge arbeidsplasser basert på bærekraftig utvikling.ö

Regionrådets organisering

Regionrådet er organisert etter kommunelovens § 27. Det er kommunestyrene i den enkelte kommune som tildeler myndighet om hva det skal samarbeides om og budsjett. Regiontinget består av fem folkevalgte fra hver kommune; ordfører pluss fire representanter fra kommunestyrene (35 representanter i alt). Regionting avholdes årlig innen utgangen av november måned og behandler årsmelding, regnskap, budsjett og rullering av strategisk plan. Regiontinget kan også behandle andre fellessaker som styret måtte ønske. Regiontinget velger leder og nestleder til regionrådets styre annet hvert år. Ekstraordinært regionting kan innkalles når rådets leder, styret eller minst 5 av deltakerkommunene krever det.

Regionrådets styre består av ordførerne i de deltakende kommuner, pluss én folkevalgt representant fra hver av kommunene Alta og Hammerfest. Alle kommunene har lik stemmerett. Ordførerne har stemmerett. De øvrige folkevalgte representanter har tale- og forslagsrett. Rådmennene i alle deltakende kommuner tiltrer med tale- og forslagsrett. Minst 5 av regionrådets medlemmer må være tilstede for at gyldig vedtak kan fattes. Vedtak fattes med alminnelig flertall.

Administrasjon og finansiering

Daglig leder ansettes av og rapporterer til regionrådets styre. Vertskommunen (i dag Måsøy kommune) har arbeidsgiveransvar for daglig leder.

Daglig leder skal:

- Ta hand om sekretariatsoppgaver for regionrådet
- Forestå utredninger
- Administrere prosjekter
- Ta initiativ for å utvikle regionen i tråd med regionrådets formål, intensjoner og beslutninger.

De enkelte kommuners administrasjoner skal bistå sekretariatet enten etter regionrådets bestemmelser eller etter nærmere avtaler med den respektive rådmann. Daglig leder kan i den grad rådet finner det formålstjenelig også kunne fungere som sekretariat for permanente eller midlertidige interkommunale organer og utvalg som arbeider innen regionrådets virkefelt. Regionrådet/sekretariatet skal ikke ha arbeidsgiveransvar eller opptre som arbeidsgiver. Disse funksjoner ivaretas av vertskommunen eller vedkommende oppdragsgiver. Prosjekter eiet av Regionrådet tillegges daglig leders ansvarsområde. Prosjektledere tilsettes etter behov.

Finansiering

Kommunenes tilskudd til drift fordeles på kommunene etter følgende oppsett:

- 40 prosent lik fordeling på alle kommuner
- 60 prosent etter folketall med basis i kommunens innbyggertall pr. 1.1. i året før budsjettåret.

Tilskuddets størrelse baseres på Vest-Finnmarks Regionråds budsjett, som skal vedtas hvert år. Regionrådets styre skal hvert år innen utgangen av mai måned oversende budsjettforslag til godkjenning til de tilknyttede kommuner. Regiontinget vedtar endelig budsjett for kommende år.

Kommunene dekker selv sine reise- og oppholdsutgifter i forbindelse med styrets og regiontingets møter.

Større prosjekter og utredningsoppgaver søkes primært finansiert gjennom anvendelse av distriktpolitiske virkemidler, statlige og andre tilskuddsordninger. Utgifter ved prosjekter som er klart avgrenset til færre enn de 7 kommuner skal, dersom de ikke lar seg dekke ved eksterne tilskuddsordninger, dekkes av de kommuner eller bedrifter/institusjoner prosjektet berører (oppdragsgiveren). I de tilfeller hvor folketallet ikke anvendes som fordelingsnøkkel for utgifter kan regionrådet i samråd med oppdragsgiver fastsette annen fordelingsnøkkel.

Bilde av regionrådets virksomhet

En viktig del av regionrådet er interessepolitisk arbeid overfor omverdenen. Eksempler er regionrådets arbeid for påvirkning av nasjonale rammebetingelser som forslag til nytt inntektssystem og Nasjonal Transportplan. Et eksempel på regionalpolitisk utviklingsarbeid er utredningen og debatten om opprettelsen av et öSolidarisk naturressursfondö, eller Finnmarksfondet hvor regionrådets kommuner og andre kommuner i Finnmark har fått utredet og diskuterer muligheten for å bruke deler av kommunenes eiendomsskatteinntekter fra överk og brukö til å etablere et fond for utvikling i regionen.

Det er etablert flere konkrete samarbeidsordninger i Vest-Finnmark. Nedenfor omtaler vi noen viktige ordninger i Vest-Finnmark.

Når det gjelder formaliserte interkommunale ordninger i Vest-Finnmark er ordningene kjennetegnet av er det syv ordninger som omfatter samtlige 7 kommuner og ingen andre deltakerkommuner. Tre eksempler på slike ordninger er:

- RSK (regionalt samarbeidskontor) som er et samarbeid innenfor skole og barnehage knyttet til administrasjon og støttefunksjoner. RSK består av de skole- og barnehagefaglige ansvarlige i de 7 kommunene.
- Kompetanseforum Vest-Finnmark ble opprettet i 2004 for å styrke kompetansen i samtlige av medlemskommunene.
- Næringsnettverket som består av næringsjefer/konsulenter i kommunene.

I Vest-Finnmark er det i tillegg flere ordninger som omfatter flere enn medlemskommunene i regionrådet. Eksempler på ordninger er:

- Vest-Finnmark Revisjonsdistrikt IKS som leverer revisjonstjenester til eierkommunene, kommunale foretak, interkommunale selskap mv. I tillegg til regionrådets medlemskommuner er Kautokeino medlem av ordningen.

- Sekretariat for kontrollutvalgene. Omfatter samtlige av regionrådets medlemmer samt Porsanger, Kautokeino og Karasjok.

Av ordninger som ikke omfatter samtlige av regionrådets medlemskommuner kan nevnes felles jordmortjeneste mellom kommunene Hasvik, Kvalsund, Loppa og Måsøy og kontor for landbruksforvaltning (Hammerfest, Hasvik, Kvaløy og Måsøy).

Vest-Finnmark har vinteren og våren 2008 igangsatt en forstudie for å kartlegge ny konkrete områder hvor kommunene ev utvikle tjenestesamarbeid og hvordan disse kan organiseres.

2.3 Salten regionråd

Salten regionråd ligger i Nordland fylke og dekker kommunene Beiarn, Bodø, Fauske, Gildeskål, Hamarøy, Meløy, Saltdal, Steigen og Sørfold. Salten regionråd ble etablert i 1989.

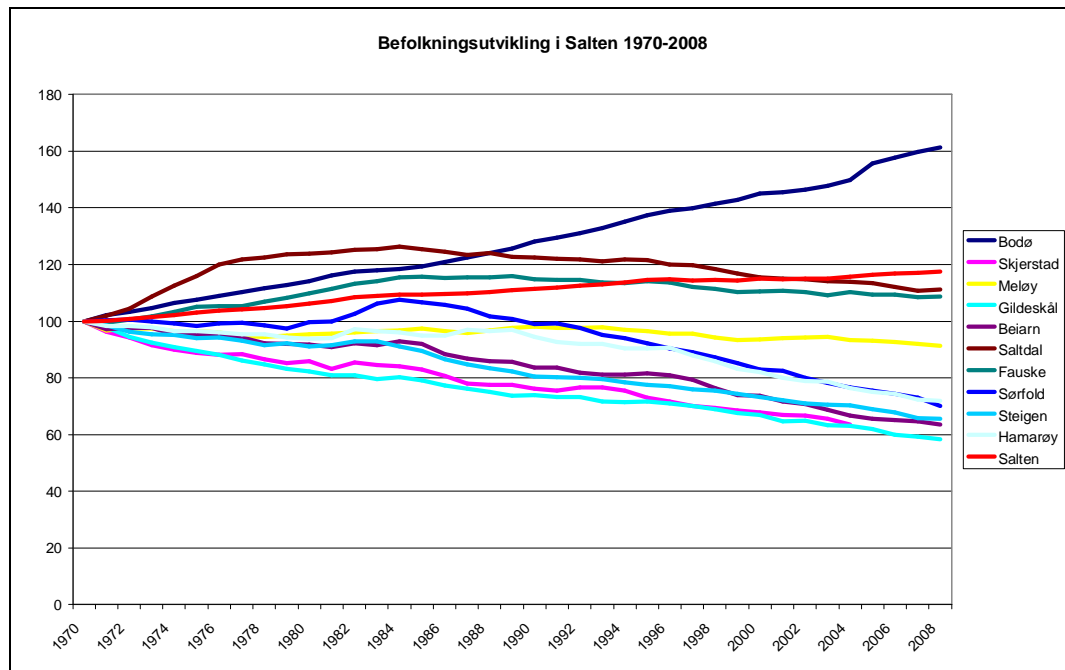
Figur 2.4 Kart over kommuner i Salten Regionråd

Kommunenes størrelse målt i folketall og areal framgår av tabell 2.2 nedenfor. Av et samlet innbyggertall på vel 76.000 har Bodø kommune 60 prosent av regionens folketall. Kommunestørrelsen varierer fra vel 1.100 innbyggere i Beiarn til vel 46.000 i Bodø. Bodø fikk økt sitt folketall med 1.840 personer etter kommunesammenslutning med Skjerstad 1.1.2005.

Kommune	Folketall 1.1.2008	Areal km2
Bodø	46.049	1.392
Fauske	9.480	1.210
Meløy	6.622	873
Saltdal	4.710	2.215
Steigen	2.672	1.007
Gildeskål	2.046	662
Sørfold	2.000	1.636
Hamarøy	1.761	1.031
Beiarn	1.128	1.222
Salten	76.468	11.248

Tabell 2.3 Kommunes størrelse målt i folketall og areal. Kilde: SSB

Befolkningsutviklingen etter 1970 har vært preget av til dels kraftig vekst i Bodø som mer enn kompenserer for befolkningsnedgangen i nabokommunene, jf. figur 2.5. I Bodø har folketallet økt med over 60 prosent fra 1970 til 2008. Fauske og Saltdal hadde befolkningsvekst fram til slutten av 1980-tallet, deretter en svak nedgang. Sørfold hadde også befolkningsvekst på 1980-tallet, deretter en kraftig nedgang. Meløy, som er regionens tredje største kommune, har hatt en svak befolkningsnedgang i hele perioden. Nedgangen i Meløy har vært på 10 prosent fra 1970 til 2008. De øvrige kommunene, dvs. Beiarn, Gildeskål, Steigen og Hamarøy, har opplevd en jevn og til dels kraftig befolkningsnedgang i hele perioden. Gildeskål har i dag 42 prosent lavere befolkning enn i 1970.

Figur 2.5 Befolkningsutvikling 1970-2008. Indekserte verdier 1970=100 for kommuner og regionen samlet. Folketall pr. 1.1. 08 Kilde: SSB

Formål og målsettinger med regionrådet

Hovedmålsetningene for regionrådet er å styrke næringsgrunnet og den offentlige tjenesteyting gjennom å:

- Samordne eksisterende og vurdere nye, interkommunale samarbeidsordninger
- Profilering av Salten og ivareta regionens interesser utad
- Økt påvirkning av fylkeskommunal og statlig tjenesteproduksjon
- Medvirke til større åpenhet, samarbeid og gjensidig informasjon mellom kommunene

Regionrådets organisering

Regionrådet er organisert etter kommunelovens § 27 og er et eget rettssubjekt. Regionrådet har 18 ordinære medlemmer. Disse er ordfører og en fra opposisjonen. I tillegg møter administrasjonssjef fra hver kommune med tale- og forslagsrett, men ikke stemmerett. Opposisjonens representant og varamedlemmer utpekes/velges av den enkelte kommune. Regionrådets funksjonstid er 4 år og sammenfaller med kommunevalgperioden. Leder og nestleder velges for hele perioden blant de som har møterett i Regionrådet. Minst 6 av kommunene må være tilstede for at Regionrådet skal være vedtaksført.

Regionrådet holder minst 4 møter i løpet av året, og har følgende oppgaver:

- Vedta mål og arbeidsprogram
- Vedta budsjett og regnskap
- Behandle større og prinsipielle saker

- Velge arbeidsutvalg
- Velge leder og nestleder som også leder arbeidsutvalget
- Treffe avgjørelser angående egen drift og organisering

I tillegg til regionrådet, er det etablert et arbeidsutvalg som består av 5 medlemmer og 2 varamedlemmer. Arbeidsutvalget velges blant de som har møterett i Regionrådet. Arbeidsutvalgets funksjonstid er 4 år og sammenfaller med kommunevalgperioden. Arbeidsutvalget forbereder saker for regionrådet, har ansettelsesmyndighet, og er forhandlingspart ved lønnsforhandlinger. Arbeidsutvalget kan uttale seg og fatte vedtak etter fullmakt fra regionrådet. I arbeidsutvalget har alle medlemmer stemmerett. Minst 3 av medlemmene må være tilstede for at arbeidsutvalget skal være vedtaksført.

Vedtak i regionrådet og i arbeidsutvalget gjøres med alminnelig flertall. I saker hvor arbeidsutvalget har avgjørelsesmyndighet kan et mindretall i møtet anke vedtaket inn for regionrådet.

Administrasjon

Regionrådet har selv arbeidsgiveransvaret for rådets sekretariat som utgjør tre personer. Kontorstedet for sekretariatet er i Bodø. Prosjektledelse og utredningstjenester kjøpes eller ansettes etter behov. Kompetanse kan også frikjøpes i kommunene etter behov, og kommunene har da arbeidsgiveransvaret. Sekretariatsleder er øverste administrative leder for virksomheten og har anvisningsmyndighet på regionrådets vegne. I tillegg til selve sekretariatet er også administrasjonen for Salten friluftsråd, Felles Ansvar og Innovasjonsprogram Salten ansatt i regionrådet (4 personer).

Finansiering

Regionrådets virksomhet er finansiert av de 9 kommunene, etter folketall. Større enkeltprosjekter finansieres særskilt og har betydelig ekstern finansiering fra fylke og stat. Regionrådets budsjett for kommende år skal behandles innen 1. oktober. Regionrådet har rett til å oppta lån på inntil 1 mill kroner.

Bilde av regionrådets virksomhet

Salten regionråd behandler kontinuerlig felles saker angående regionen etter eget initiativ eller som respons på høringer. Eksempel er initiativet for revitalisering av Jernbaneforum Nordland Sør for å styrke kunnskapen om og utvikle Nordlandsbanen. Et annet eksempel kan være felles uttalelser for samlokalisering av luftforsvarets kampfly og luftvern til Bodø. Et tredje eksempel er regionrådets arbeid for Bodø som universitetsby.

Friluftsrådet er en underavdeling av Salten regionråd. Salten Friluftsråd ble opprettet som et prøveprosjekt i 1992. Ved årsskiftet 97/98 ble rådet et permanent underutvalg av Salten Regionråd. Friluftsrådet har i dag 2 fast ansatte. Rådet består av en valgt representant fra hver av de ni medlemskommunene og to representanter fra frivillige organisasjoner. Formålet med Salten Friluftsråd er å øke forståelsen for friluftslivets betydning, arbeide for bedre friluftskultur og utbredelse av friluftslivet samt å sikre og utvikle regionens friluftsmuligheter. Satsingsområdene er informasjon og stimuleringstiltak.

Kommunene i Salten eier selskapet Salten forvaltning IKS. Salten Forvaltning IKS skal være et selskap med høy kompetanse innen behandling av avfall og skal til enhver tid være pådriver og utvikler av gode løsninger innen avfallsbehandling ved bl.a. å:

- Drive miljøvennlig avfallsbehandling i Salten og arbeide for avfallsminimering.
- Stå for innsamling og transport av de avfallstyper som egner seg for interkommunalt samarbeid etter nærmere avtale med kommunene. Det er forutsatt allmenn tvungen renovasjon i alle deltagerkommunene.
- Stå for gjenvinning og produksjon av resirkulerbare avfallsprodukter, og distribusjon og salg av slike produkter.

Salten Forvaltning IKS skal eie selskaper ó eller deler av slike, eiendommer og utvalgte driftsmidler; forestå planlegging av tjenester; bestille tjenester og varer; administrere utøvelsen av tjenester, herunder gi forskrifter og fatte enkeltvedtak; forestå rådgivning; forestå forvaltning og utøve kontroll, hvor dette ikke er i strid med særlovgivning. Selskapet har etablert flere datterselskaper.

Salten regionrådet er eiere av aksjeselskapet Salten Invest AS som er et investeringsselskap med en kapitalbase på 30 millioner kroner. Selskapet ble etablert sommeren 2005 og tilbyr egenkapital gjennom kjøp av aksjeposter. Selskapet kan investere i oppstart/gründerselskap i Salten som kan resultere i nye arbeidsplasser i regionen.

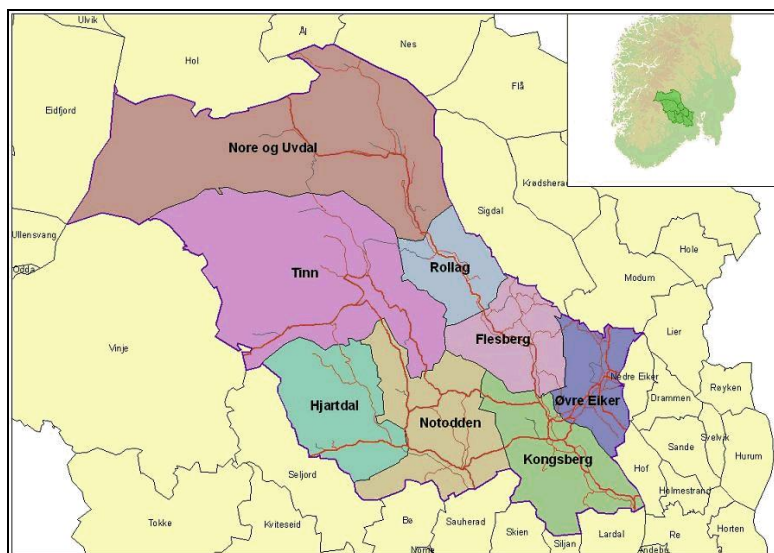
I Salten er det etablert samarbeid om både utviklingsoppgaver, velferdsoppgaver og administrative støttefunksjoner. Et bilde av omfanget av formaliserte samarbeidsordninger kan sammenfattes i følgende punkter:

- 7 ordninger der alle kommunene er med: Salten Friluftsråd, Salten Invest, Helse og miljøtilsyn, Sekretariat kontrollutvalg, Felles Ansvar i Salten, Salten kommunerevisjon og Salten Brann og interkommunalt arkiv (de to sistnevnte med unntak av Meløy)
- Om lag 25 andre ordninger der flere, men ikke samtlige av regionrådets medlemmer er deltaker. Ordninger dekker et bredt tjenestespekter f eks PP-tjenester, regnskapskontroll, beredskapsnummer brann og legevaktsamarbeid.

I Salten pågår kontinuerlig arbeid for å utvikle samarbeidet. Eksempler på prosjekter i 2007/2007 er arbeidet for å utnytte satsningen og kapasiteten i regionalt bredbåndnett, utredning og utvikling av regionalt IKT selskap i regionen, prosjektet öFelles ansvar ó snu unge lovbrytereö, felles innkjøpssamarbeid og Salten Kultursamarbeid som våren 2008 er etablert med egen prosjektleder og nettside.

2.4 Kongsbergregionen

Regionrådet dekker kommunene Nore og Uvdal, Rollag, Flesberg, Øvre-Eiker og Kongsberg i Buskerud og Notodden, Tinn og Hjartdal (fra mai 2008). Regionrådet ble etablert i 2005.

Figur 2.6 Kart over Kongsbergregionen

Kommunenes størrelse målt i folketall og areal framgår av tabell 2.4 nedenfor. Av et samlet innbyggertall på vel 66.000 har de tre største kommunene nærmere 80 prosent regionens folketall.

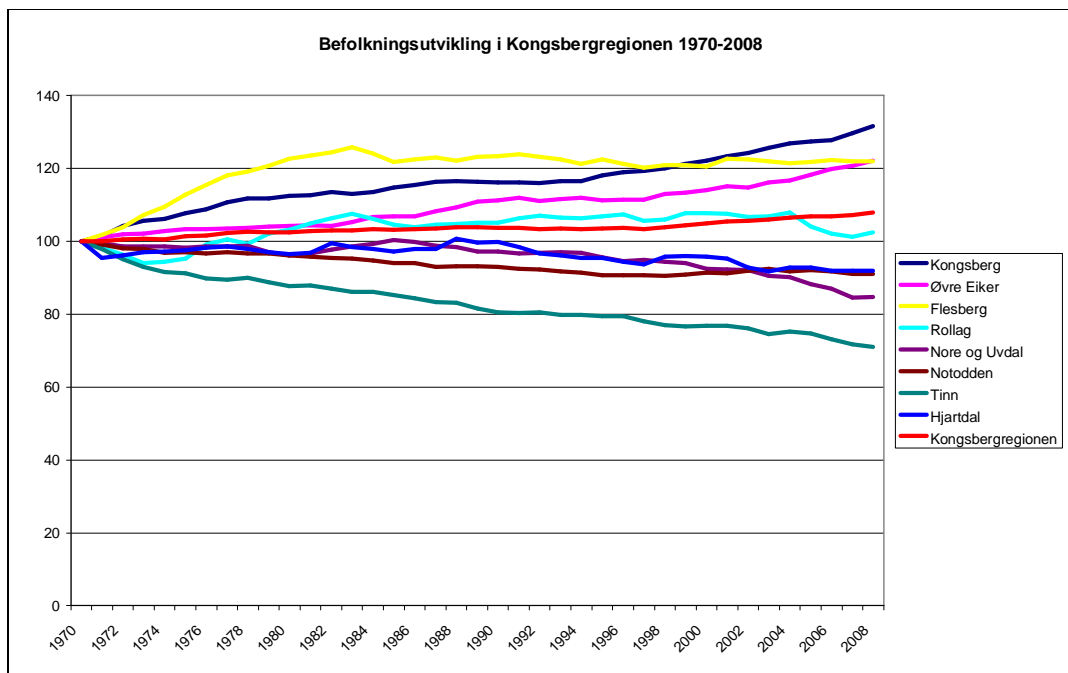
Kommune	Folketall 1.1.2008	Areal km2
Kongsberg	23.997	792
Øvre Eiker	16.132	457
Notodden	12.232	919
Tinn	6.066	2.045
Nore og Uvdal	2.534	2.502
Flesberg	2.521	562
Hjørdal	1.619	792
Rollag	1.419	449
Salten	66.520	8.518

Tabell 2.4 Kommunes størrelse målt i folketall og areal. Kilde: SSB

Kongsbergregionen har medlemskommuner i to fylker. Telemarkskommunene Notodden, Hjørdal og Tinn har til sammen ca. 20.000 innbyggere, som utgjør 30 prosent av regionens folketall. Kongsbergregionen dekker ikke mindre enn fire bykommuner. Kongsberg (24.000 innb) og Notodden (ca 12.000) er gamle historiske byer, mens Øvre Eiker (ca. 16.000) og Tinn (ca. 6.000) har selv valgt bystatus i løpet av de siste årene. Rollag og nyinnmeldte Hjørdal er regionens klart minste kommuner med hhv vel 1400 og vel 1600 innbyggere. De tre Numedalskommunene har et samlet folketall på knappe 6.500 (10 prosent).

Befolkningsutviklingen i regionen preges av betydelig vekst i de to største kommunene, Kongsberg og Øvre Eiker. I disse kommunene har veksten vært kontinuerlig i perioden. Flesberg hadde kraftig vekst fram til midten av 1980-tallet, deretter utflating. Rollag har hatt en liknende utviklingstrend som Flesberg, men har opplevd tre påfølgende år med nedgang etter 2004. Nore og Uvdal har hatt nesten konstant folketall fram til år 2000, deretter en markert nedgang. Nore og Uvdal har i dag 15 prosent lavere folketall enn i 1970.

Blant kommunene i Telemark, har Notodden hatt en svak tilbakegang i folketallet i perioden. Kommunen har i dag 9 prosent lavere folketall enn i 1970. Hjartdal har hatt en liknende utviklingstrend, mens Tinn har opplevd en kraftig befolkningsnedgang på nesten 30 prosent i perioden.

Figur 2.7 Befolkningsutvikling 1970-2008. Indekserte verdier 1970=100 for kommuner og regionen samlet. Folketall pr. 1.1.08 Kilde: SSB

Formål og målsettinger med regionrådet

Regionrådet skal:

- Være et samarbeids- og interesseorgan for de deltagende kommunene
- Arbeide for utvikling av regionen gjennom større grad av forpliktende samarbeid
- Ivareta interessene til regionen overfor fylket, stat og andre organer på regions-, fylkes- og riksplan
- Profilere regionen som et attraktivt boområde, arbeidsmarked og opplevelsesregion
- Arbeide for samordning og effektivisering av den kommunale tjenesteproduksjonen i regionen

- Utarbeide forslag til strategier for utvikling av regionen der regionen skaper verdier i samspillet teknologi, natur, kultur.

Regionrådets organisering

Regionrådet er opprettet med hjemmel i kommunelovens § 27. Representantskapet er det øverste organet bestående av alle formannskapene. Representantskapet konstituerer seg selv ved starten av hver kommunestyreperiode. Representantskapet arrangerer minst en konferanse per år. Konferansens hovedhensikt er å utvikle regionale målsettinger og strategier. Andre sentrale aktører som fylkesmannen, fylkeskommunen, næringslivet osv kan være representert på konferansen, beroende hva som er på dagsorden.

Ordførerne utgjør regionrådet med varaordfører eller den kommunen velger som vararepresentant. Ledelsen av rådet går på rundgang mellom ordførerne med en valgperiode på 2 år. På regionrådets første møte etter valget, i år med kommune- eller stortingsvalg, skal det velges leder og nestleder. Rådmennene har møte-, tale- og forslagsrett. Regional koordinator møter med tale- og forslagsrett.

Regionrådet har ansvar for å utarbeide forslag til strategier for regional utvikling. Strategiene skal drøftes av formannskapene i kommunene og legges frem til endelig behandling i kommunene. Regionrådet arbeider innenfor de fullmakter kommunene har gitt til ordførerne. Regionrådet må løpende vurdere hvilke saker som må legges frem for kommunene til endelig behandling.

Regionrådet har i hovedsak ett møte hver annen måned. Det skal settes opp møteplan for ett år av gangen.

Rådmannsutvalget består av rådmennene, eller deres stedfortreder, i de 8 samarbeidende kommuner. Rådmannsutvalget behandler saker som skal opp i Regionrådet før regionrådsmøtene. Rådmannsutvalget velger selv sin leder, for en periode på et år av gangen

Administrasjon

Regionsamarbeidet skal ha et eget sekretariat, ledet av regional koordinator. Sekretariatet skal sørge for å holde kommunene og regionrådsmedlemmene orienterte om virksomheten i regionrådet, tilrettelegge for regionrådets, representantskapets og rådmannsutvalgets møter samt iverksette og følge opp vedtak fattet av representantskapet, regionrådet og rådmannsutvalget.

Vertskommunen for sekretariatet (Kongsberg kommune) fører regnskap, betaler lønn mv og har det formelle arbeidsgiveransvaret. Vertskommunen har ansvar for å stille til disposisjon kontor med nødvendig utstyr.

Finansiering

Medlemskommunene betaler en årlig kontingent som skal dekke de årlige utgifter til drift av sekretariatet, samt utgifter til regionrådets og representantskapets møtevirkosmhet. Halvparten av utgiftene fordeles likt, mens halvparten fordeles etter folketall.

Større prosjekter og utredningsoppgaver søkes primært dekket finansiert eksternt.

Forslag til budsjett for det kommende år skal oversendes de deltakende kommuner for godkjenning innen 1. september måned året før, slik at det kan innarbeides i de enkelte kommunenes budsjetter.

Regionrådet har ikke mulighet til å ta opp lån i egen regi uten særskilt godkjenning i medlemskommunene.

Bilde av regionrådets virksomhet

Kongsbergregionen tar selv initiativ til utviklingsarbeid og interessepolitisk arbeid overfor omverdenen hvor kommunene sammen kan stå på sterkere i felles interesse for å styrke regionen.

Eksempler kan være regionens arbeid for å bevare Kongsbergregionens som et viktig område for Heimevernet. Et annet er regionens arbeid for å opprettholde Notodden lufthavn som regionalt lufttrafikkknutepunkt eller regionrådets engasjement for Fossanåsen Senter i Rollag (institusjon som behandler rusmiddelavhengige) for avtale med Helse Sør Øst om behandlingsplasser.

Et eksempel på utviklingsprosjekt, er kontrakten vedrørende etablering av høyhastighetsnett mellom kommunene og anskaffelse av skole- og barnehagesystem i alle kommunene. Målet er å realisere gevinster - både innen IKT-området, men også innen fagområdet skole- og barnehage.

Kongsbergregionen har etablert en rekke programmer og nettverk. En av de viktigste satsningene er regionalt IKT program. Programmet innebærer at kommunene skal samarbeide både om IKT-planlegging/utvikling og IKT-drift. Programmet har en egen programkoordinator. Andre viktige eksempler er etableringen av Programmet for skoleutvikling og programområdet Regional innovasjon. Også begge sistnevnte programmer koordineres av egne programkoordinatorer.

Eksempler på faglige nettverk er:

- Barnevern ó som består at barnevernslederne i kommunene
- Økonomi ó som består av økonomisansvarlige i kommunene
- Samfunnssikkerhet ó som består av beredskapsansvarlige i kommunene
- KPLAN ó som består av kommuneplanleggerne /ansatte med arbeidsfelt innenfor samfunnsplanlegging
- Personal ó som består av de personalansvarlige i kommunene.

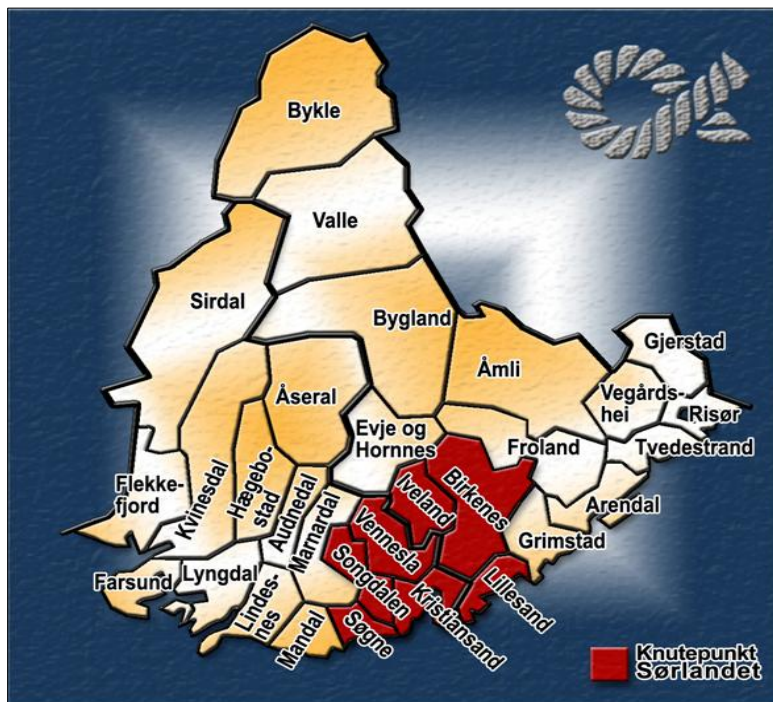
For øvrig er det et omfattende samarbeid mellom kommunene i Kongsbergregionen. Hoveddelen av konkrete samarbeidsordninger skjer med noen, men ikke alle av deltakerkommunene i regionrådet. I tillegg mye samarbeid der også øvrige kommuner som ikke er med i regionrådet er deltaker. Samarbeidsordningene dekker både administrasjons-, tjenesteproduksjon- og utviklingsoppgaver. Kongsbergregionens hjemmeside gir et bilde av omfanget av samarbeidet med om lag 50 ordninger.

Nedenfor gis eksempler fra noen av ordningene:

- Nore og Uvdal, Rollag, Flesberg, Kongsberg og Buskerud fylkeskommune - felles pedagogisk psykologisk tjeneste
- Nore og Uvdal, Rollag, Flesberg og Kongsberg - felles skatteoppkrever
- Nore og Uvdal, Rollag og Flesberg - felles økonomikontor for Numedalskommunene
- Nore og Uvdal, Rollag og Flesberg har samarbeidet öNumedalsutviklingö
- Nore og Uvdal, Rollag, Flesberg, Kongsberg, Øvre Eiker m fl - Buskerud kommunerevisjon
- Bø, Hjartdal, Nome, Notodden og Sauherad - Miljørettet Helsevern
- Hjartdal og Notodden - Felles Fysioterapitjeneste og felles barnevernstjeneste
- Hurum, Drammen, Øvre Eiker, Nedre Eiker, Lier og Røyken ó Rusteam
- Flesberg og Rollag ó felles sosial og barnevernstjeneste

2.5 Knutepunkt Sørlandet

Regionrådet dekker kommunene Birkenes, Lillesand og Iveland (fra 2006) i Aust-Agder og Kristiansand, Songdalen, Søgne, og Vennesla i Vest-Agder. Samarbeidet i KnpS begynte rundt 1990 med utgangspunkt i næringsarbeidet i kommunene. I 1996 ble samarbeidet formalisert, og vedtekter ble behandlet i by- og kommunestyrene.

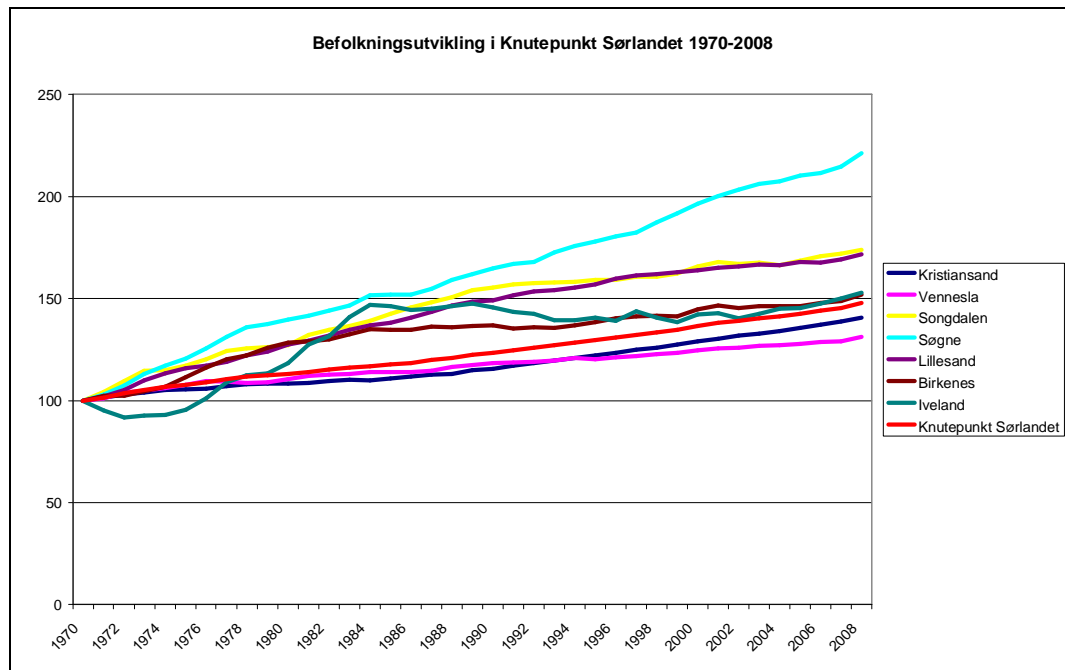
Figur 2.8 Kart over kommuner i Knutepunkt Sørlandet

Kommunenes størrelse målt i folketall og areal framgår av tabell 2.5 nedenfor. Av et samlet innbyggertall på vel 122.000 har senterkommunen Kristiansand 65 prosent av innbyggertallet i regionen. Kommunestrukturen preges av flere relativt store kommuner med unntak for Iveland med vel 1.200 innbyggere. Iveland var forøvrig den siste kommunen som ble medlem av Knutepunkt Sørlandet (2006). Vi ser også at flere av kommunene er til dels svært små i utstrekning.

Kommune	Folketall 1.1.2008	Areal km2
Kristiansand	78.919	277
Vennesla	12.776	384
Søgne	10.050	151
Lillesand	9.238	190
Songdalen	5.728	216
Birkenes	4.503	674
Iveland	1.211	262
Knutepunkt Sørlandet	122.425	2.153

Tabell 2.5 Kommunes størrelse målt i folketall og areal. Kilde: SSB

Knutepunkt Sørlandet preges av kraftig befolkningsvekst og sterkt geografisk integrasjon mot Kristiansand. Veksten innen næringslivet er omfattende, og den sørlandske olje- og gassindustrien er sterk innenfor norsk offshoreindustri. Samferdselsutviklingen med ny E-18 og senere ny E-39 bidrar til at regionen vokser sammen. Vekstprognosene er sterke i regionen. Økningen i innbyggertallet har vært betydelig i alle kommunene, men særlig i Songdalen og Lillesand som begge har økt med over 70 prosent fra 1970 til 2008, jf figur 2.9. Befolkningsveksten har også vært betydelig i Kristiansand med 41 prosent vekst i perioden. Også for den minste kommunen Iveland, som hadde kraftig vekst i folketallet på 70- og begynnelsen av 80-tallet, ser vi klare tendenser til vekst i de siste årene. Etter 2003 har kommunen fått ca 100 flere innbyggere.

Figur 2.9 Befolkningsutvikling 1970-2008. Indekserte verdier 1970=100 for kommuner og regionen samlet. Folketall pr. 1.1.08 Kilde: SSB

Formål og målsettinger med regionrådet

Knutepunkt Sørlandet (Knps) skal samordne interkommunalt samarbeid mellom deltakerkommunene, og skal arbeide aktivt for å fremme tiltak som skaper effektive og gode løsninger for innbyggerne og næringslivet. Fra 2008 er den spesielt den politiske organiseringen av Knps sterkt endret med utvidelse av regionrådet til 43 representanter (representantskapet). Tidligere utgjorde ordførerne regionrådets medlemmer. En viktig begrunnelse for endringen var å styrke politisk styring og kontroll i samarbeidet samt representativiteten. I modellen ligger en mulighet for å utvide samarbeidet til nye oppgaver senere, eventuelt overføring av myndighetsutøvelse på enkelte områder. Arenaen også gi mulighet for å bedre oversikt og styring over eksisterende interkommunalt samarbeid. Modellen er unik på landsbasis og skal bidra til å forebygge at storbyen Kristiansand og nabokommunene får tilpasningsproblemer til den dynamikken som preger samfunnsutviklingen.

Organisering

Regionrådet er organisert etter kommunelovens § 27 og er et eget rettssubjekt.

Knps ledes av et representantskap på 43 medlemmer. Representantskapets medlemmer velges av deltakerkommunene. Hver deltakerkommune deltar med minst 3 representanter. Øvrige representanter fordeles ut fra antall innbyggere og areal etter de samme prinsipper som fordeling av stortingsmandater. Ordføreren må være en av dem som velges fra deltakerkommunene. Hver kommune velger vararepresentanter.

Representantskapet velger selv leder og nestleder. Leder og nestleder velges for 2 år om gangen. Leder av rådmannsutvalget har møte- og forslagsrett i representantskapet.

Representantskapet fastsetter selv sine møter. Møteplan fastsettes for ½ år av gangen.

Representantskapet gjør sine vedtak i møtet under ledelse av leder eller nestleder, eller dersom begge har forfall, tiltrer en møteleder som velges blant styrets medlemmer. Gyldige vedtak kan ikke gjøres uten at minst halvparten av representantskapets medlemmer er til stede. Vedtakene gjøres med vanlig flertall av de stemmer som er avgitt. Står stemmetallet likt avgjør leders stemme. Representantskapet kan ved alle møter innkalle representanter for aktuelle tjenesteområder, organisasjoner mv. Disse har ikke stemmerett.

Representantskapet skal sette politisk dagsorden for samarbeidet mellom kommunene. Representantskapet skal vedta overordnede prinsipper for samarbeidet mellom kommunene. Representantskapet har myndighet til å treffe avgjørelser i saker som gjelder samarbeidet og dets virksomhet. Representantskapet fastsetter budsjettet og avlegger rapport med regnskap innen 1. mars hvert år.

Representantskapet forpliktes utad ved underskrift av representantskapets leder med tillegg av en person utpekt av representantskapet. De samme personer kan i nødvendig utstrekning gi spesialfullmakter. Representantskapet kan oppnevne underutvalg og delegere myndighet til disse i forbindelse med den daglige drift av samarbeider eller i forbindelse med enkeltoppgaver.

Arbeidsutvalget består av den til enhver tid fungerende ordfører i hver deltakerkommune. Som vararepresentant oppnevnes de respektive varaordførere. Kristiansand deltar i tillegg med to representanter. Disse velges blant kommunens representanter til representantskapet. De ansattes organisasjoner er representert i arbeidsutvalget med en representant fra hver av de hovedsammenslutningene som til enhver tid er definert som hovedsamarbeidspartnere innen KSØ hovedtariffområde. To av disse oppnevnes etter bestemmelsene i kommunelovens kap 4, §25 og Hovedavtalens del B, §4, jf kommunelovens § 25 om partssammensatte utvalg. En ansattes representant fra hver av de øvrige hovedsammenslutningene i KS området kalles inn til alle møter i arbeidsutvalget som observatør.

I saker som angår forholdet mellom deltakerkommunene og de kommunalt ansatte har representanter for de ansattes organisasjoner oppnevnt etter bestemmelsene i kommunelovens kap 4 §25 og Hovedavtalens del B §4 fulle rettigheter, jf kommunelovens § 25 om partssammensatte utvalg. De øvrige representanter for de ansattes organisasjoner har observatørstatus med talerett men ikke forslagsrett, stemmerett eller rett til å gjøre protokolltilføyelser. De ansattes organisasjoner fratrer i saker som ikke berører de ansatte.

Fylkesordførerne fra Aust- Agder og Vest-Agder har observatørstatus i arbeidsutvalget med talerett.

Leder og nestleder velges av representantskapet blant arbeidsutvalgets medlemmer. Leder og nestleder velges for 2 år om gangen. Leder av rådmannsutvalget har møte- og forslagsrett i arbeidsutvalget.

Gyldige vedtak kan ikke gjøres uten at minst halvparten av arbeidsutvalgets medlemmer er til stede. Vedtakene gjøres med vanlig flertall av de stemmer som er avgitt. Står stemmetallet likt avgjør leders stemme. Arbeidsutvalget kan ved alle arbeidsutvalgsmøter innkalle representanter for aktuelle tjenesteområder, organisasjoner mv. Disse har ikke stemmerett. Arbeidsutvalget vedtar stillingsbeskrivelse for daglig

leder.

Rådmennene i deltakerkommunene (rådmannsutvalget) utgjør KnpS administrative samarbeidsorgan. Rådmennene utpeker selv sin varamann. Fylkesrådmennene fra Aust-Agder og Vest-Agder er faste deltakere i samarbeidsorganet. Rådmannsutvalget har ansvar for å behandle saker til representantskap og arbeidsutvalg og utarbeider forslag til virksomhetsplaner og budsjett som vedtas av representantskapet. Utvalget velger selv leder og nestleder og fastsetter funksjonstid for disse. Leder av rådmannsutvalget har møte- og forslagsrett i representantskap og styre.

Administrasjon

Administrasjonen ledes av daglig leder. Daglig leder har ansvaret for at oppgaver utføres i overensstemmelse med vedtak fattet av representantskapet. Daglig leder er sekretær for rådmannsutvalget, representantskapet og arbeidsutvalget. Daglig leder skal forberede og tilrå i de saker som rådmannsutvalget skal legge frem for representantskapet og arbeidsutvalget og er ansvarlig for å iverksette politiske vedtak.

Finansiering

Deltakerkommunene forplikter seg til årlig å innbetale et likt kronebeløp pr innbygger til dekning av kostnadene ved samarbeidet. Beløpet fastsettes for minimum 1 år av gangen og må godkjennes av by-/kommunestyrene i deltagerkommunene. Øvrige driftsinntekter kan være tilskudd fra stat, fylkeskommune eller organisasjoner.

KnpS kan ikke oppta lån. KnpS kan heller ikke på annen måte pådra deltagerkommunene økonomiske forpliktelser ut over det årlige bidrag som forutsettes innbetalt, jf ovenfor.

Bilde av KnpS arbeid og omfang av samarbeidstiltak

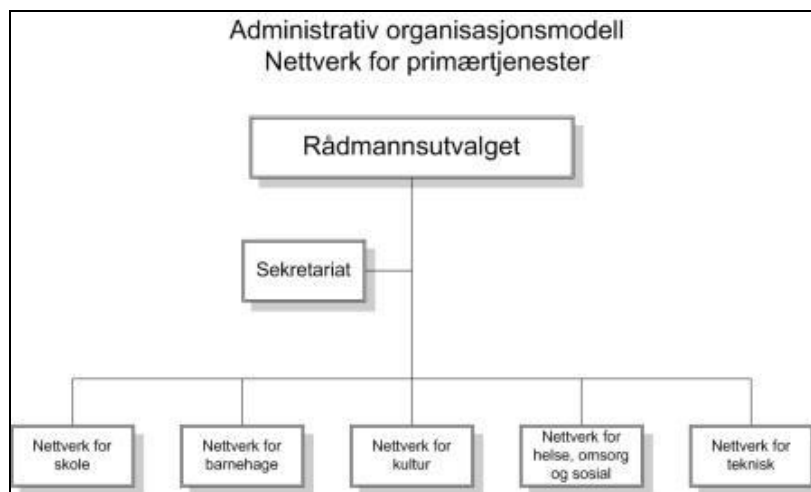
En viktig del av KnpS arbeid er å arbeide for å styrke samfunnsutviklingen i regionen og øvrig interessepolitisk arbeid. Fem eksempler på dette er følgende:

- Kommunene i Knutepunkt Sørlandet samarbeidet er opptatt av at det å rekruttere og beholde arbeidskraft er en felles utfordring i regionen. Derfor er det under etablering et arbeidskraftprosjekt med deltakelse fra KS, og med kobling til et godkjent internasjonalt Interreg IVB prosjektsamarbeid med partnere fra Belgia, Tyskland og Nederland. Det er et vesentlig poeng for de 7 kommunene at det er uheldig å konkurrere om den samme arbeidskraften, og at det derfor må vektlegges nytenkning innen felles bo- og arbeidsregion slik at selvstendige kommuner ved hjelp av teknologi og nye samarbeidsmønstre kan oppå mer fleksibel bruk av den samme arbeidskraften. Det er utarbeidet en felles personalpolitisk omstillingsplan, som blant annet peker på felles interkommunal stillingsbank som et fortrinn og en ønsket utvidet rettighet for kommuneansatte. Andre muligheter vil også bli utredet i samarbeid med KS.
- Arbeidsutvalget i KnpS har nylig avgitt felles uttalelse om fylkessammenslutning mellom Aust-Agder og Vest-Agder. I uttalelsen vises det til Lillesand kommunes enstemmige vedtak vedrørende sammenslutning av Agder-fylkene. Videre heter det i uttalelsen at kommunene i Knutepunkt Sørlandet samarbeidet mener en fylkessammenslåing er avgjørende for en fremtidsrettet utvikling av regionen.

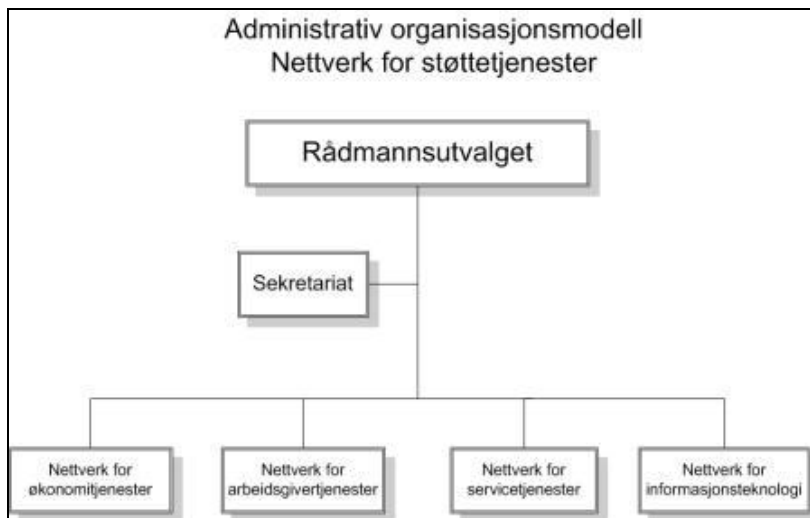
Fylkestinget i Aust- og Vest Agder anmodes derfor om å ta opp denne saken med mål om sammenslåing innen neste kommunevalg i 2011.

- KnpS har satt på dagsorden utarbeidelse av felles klima- og energiplan. Utgangspunktet for planen er at KnpS utgjør et felles bolig og arbeidsmarked. KnpS ser det derfor som naturlig å utarbeide en felles klima- og energiplan. Planen vil ha en tidshorisont fram til 2020, men konkrete tiltak skal gå fram til 2012.
- KnpS har inngått en avtale om å fremme en søknad sammen med partnere fra Sverige og Danmark i Kattegat/Skagerrak-programmet innen Interreg IVA. Prosjektet omhandler "Næringsutvikling på landsbygda" og det er Birkenes, Iveland, Songdalen og Vennessla kommuner som sammen med Knutepunkt Sørlandet sekretariat som skal delta i arbeidet. Region Halland i Sverige vil være Lead partner i samarbeidet. Felles utfordringer og felles løsninger er viktige stikkord i dette nordiske samarbeidet
- Kommunestyrene i Knutepunkt Sørlandet regionen har enstemmig vedtatt felles strategisk næringsplan (SNP). Planen skal medføre tettere, forpliktende og mer ambisiøst nærings samarbeid. I arbeidsutvalgets møte 22. mai 2008 ble det vedtatt på kort sikt en koordinering og opptrapping og på lengre sikt en eventuell samorganisering av nærings samarbeidet.

I KnpS er det igangsatt en rekke nettverk og prosjekter for å styrke konkret tjeneste og utviklingssamarbeid i regionen. Arbeidsmetodikken baseres på forstudier der det avklares behov og vilje til langsiktig og forpliktende samarbeid. Det forutsettes at medlemmene i nettverkene for primærtjenester møter med rådmannens myndighet. Nettverkene iverksetter og styrer prosjekter, arbeidsgrupper og prosesser innen respektive virksomhetsområder. Flere av nettverkene har utviklet faglige notater som bl.a. drøfter mulig gevinster ved interkommunalt samarbeid og alternative modeller for dette. F eks er etablering av felles gjeldsrådgiver resultat av fagnettverket Helse, sosial og omsorgs arbeid. Det er også etablert nettverk for støttetjenester. Etter hvert vil primærnettverkene utforme bestillinger til støttenettverkene med hensyn til hvilke fremtidige løsninger som må utformes og prosesser som må igangsettes for å ta ut mest mulig effekt av interkommunalt samarbeid. Nedenfor er nettverkene i KnpS presentert i to figurer.

Figur: 2.10 Nettverk for primærtjenester

Figur 2.11 Nettverk for støttetjenester

Nedenfor presenteres to interkommunale enkeltordninger mellom KnpS kommunene.

- Areal- og transportutvalget (ATP-utvalget) er et prosjekt som omfatter samtlige av kommunene i KnpS, Vest-Agder og Aust-Agder fylkeskommuner. Prosjektet er delt i to: transportdelen og arealdelen. Disse to delprosjektene har felles styringsgruppe som er ATP-utvalget. Iveland kommune er kun med i arealdelen av ATP-prosjektet.

ATP-utvalget er opprettet med hjemmel i kommunelovens § 27, men med det tillegg av at utvalget har myndighet til å treffe vedtak innenfor de områder som er lagt til utvalget. At vedtaksmyndighet for offentlige myndighetsoppgaver er overført til utvalget, krever unntak fra kommuneloven gjennom forsøk.

Transportdelen av ATP ble opprettet i 2004 som et prosjekt initiert som et nasjonalt forsøk av Samferdselsdepartementet og der bl.a. statlige oppgaveområder knyttet til øvrige riksvegmidler er overført til ATP-utvalget. Selve forsøket skulle opprinnelig vært avsluttet ved utgangen av 2007, men er forlenget med to år til utgangen av 2009.

Arealprosjektet skal utarbeide en felles overordnet areal- og transportplan for Kristiansand-regionen. Planen skal legge føringer for den langsiktige utviklingen av regionen. Blant annet vil man i planarbeidet ta stilling til lokalisering av fremtidens boligarealer, næringsarealer, grøntarealer og kjøpesentre. ATP-utvalget, som er politisk styringsgruppe for planarbeidet, har ingen formell myndighet knyttet til arealplanleggingen, men fungerer som et rådgivende organ i forhold til utarbeidelsen av planen. Det forutsettes at samtlige kommunestyre og begge fylkesting i 2009 skal slutte seg til det endelige planproduktet. Høsten 2008 starter en prosess som skal avklare hvorledes ATP samarbeidet skal videreføres fra 2010.

- Kommunene i KnpS (med unntak av Iveland) har nylig vedtatt å etablere regionalt brannvern. Samarbeidet organiseres som et interkommunalt selskap. Ved etableringen tas utgangspunkt i videreføring av nåværende brannstasjoner og

bistasjoner og at disse bemannes slik at de har tilstrekkelig beredskapskapasitet og forebyggende kompetanse.

3 Presentasjon av statusundersøkelse

I dette kapitlet presenteres resultatene fra en innledende statusundersøkelse gjennomført vinteren 2007/2008. Den innledende statusundersøkelsen består av en likeartet informasjonssinnhenting fra alle de deltakende regionrådene og omfatter følgende:

- En kartlegging av resultater og utfordringer i samarbeidet gjennom en felles spørreundersøkelse.
- En omverdenanalyse basert på telefonintervjuer blant rammesettere og samarbeidspartnere til regionrådene.

3.1 Spørreundersøkelsen

NIVI Analyse gjennomførte i perioden november og desember 2007 en innledende spørreundersøkelse rettet mot de fire regionrådenes medlemmer, formannskapsmedlemmer i alle kommunene, rådmenn og sekretariatslederne. Hensikten med undersøkelsen var å få regionrådenes egne vurderinger av status for samarbeidet så langt og vurdering av behov for endringer. Undersøkelsen ble gjennomført ved hjelp av internettbasert spørreskjema. Regionrådenes sekretariater bidro med e-postadresser.

Nedenfor presenterer vi tema for undersøkelsen, svarprosenter og svarene på undersøkelsens temaer. Intervjuundersøkelsen presenteres i sammenheng med oppsummeringene for hvert av regionrådene nedenfor (kap 3.2).

3.1.1 Temaer for undersøkelsen

Temaer for undersøkelsen var:

- Gevinster ved samarbeidet så langt
- Viktigste svakheter
- Regionrådets tydelighet i forhold til 8 aktører
- Holdning til fylkeskommunen
- Naturlig region
- Endringsbehov
- Utvidet samarbeid om kommunale oppgaver
- Fremtidig samarbeid med fylkeskommunen
- Forutsetninger for å lykkes

3.1.2 Svarprosjenter

I alt 284 spørreskjemaer ble sendt ut. Av disse ble 166 besvart noe som gir en svarprosent på 58.

Region	Utsendte skjema	Besvart	Svarprosent
Kongsbergregionen	63	38	60
Knutepunkt Sørlandet	83	53	64
Salten	74	44	59
Vest-Finnmark	64	31	48
Samlet	284	166	58

Tabell 3.1 Samlet svarprosent og svarprosjenter for delregioner

Som det framgår ble det oppnådd høyest svarprosent i Knutepunkt Sørlandet, lavest i Vest-Finnmark. Årsakene til et betydelig frafall har antakelig sammenheng med generell skjematretthet og at en del av informantene kan ha ment at de har for lite kjennskap til regionrådets virksomhet. Det siste gjelder særlig formannskapsmedlemmer som ikke er medlemmer av regionrådet, og andre politikere hvor mange var nyvalgte til representantskapene/regiontinget.

Svarprosjenter for undergrupper viser at deltakelsen i undersøkelsen er svært variabel fra medlemmer av de bredest sammensatte styringsorganene (representantskap/ting/råd). Detaljerte svarprosjenter for undergrupper framgår av tabell 3.2 nedenfor.

Undergruppe	Kongsberg	Knps	Salten	Vest-Finnmark
Ordfører	43	100	89	71
Opposisjonsleder	43	86	89	57
Annen politiker	59	59	48	36
Rådmann	100	43	56	86
Sekretariatsleder	100	100	100	100

Tabell 3.2 Svarprosjenter for utvalgte undergrupper i delregionene

Til tross for et visst frafall, mener vi undersøkelsen gir data med rimelig god utsagnskraft for alle delregionene. Det gjelder så lenge vi holder oss til overordnede analyser av hovedfrekvenser. Undersøkelsen er først og fremst representativ for aktive ledere i regionrådene.

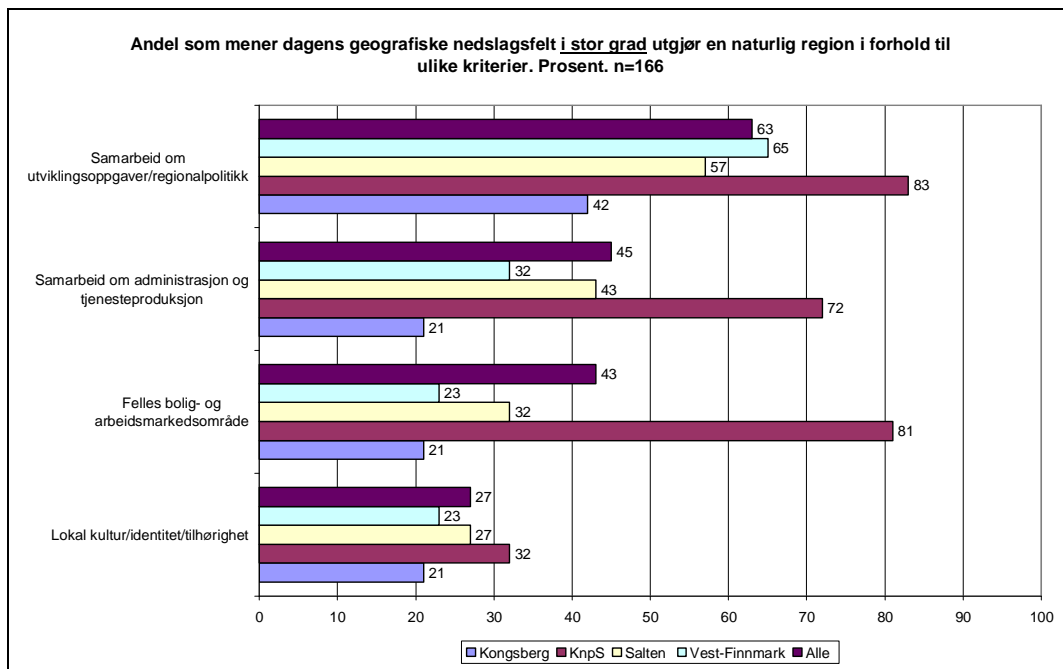
3.1.3 Regionrådets geografisk nedslagsfelt

Følgende spørsmål ble stilt: *I hvilken grad er dagens geografiske nedslagsfelt for regionrådet en naturlig region i forhold til følgende:*

- Felles bolig- og arbeidsmarkedsområde?*
- Lokal kultur, identitet eller tilhørighet blant innbyggerne?*
- Etablering av samarbeidsordninger innenfor administrasjon og tjenesteyting?*
- Samarbeid om utviklingsoppgaver og regionalpolitikk?*

På dette spørsmålet var det mulig å avgi to svar.

Samlet viser svarene at regionrådenes inndeling anses mest naturlig i forhold til samarbeid om utviklingsoppgaver og regionalpolitikk. Regionene anses å være minst naturlig i forhold til lokal kultur, identitet eller tilhørighet blant innbyggerne.

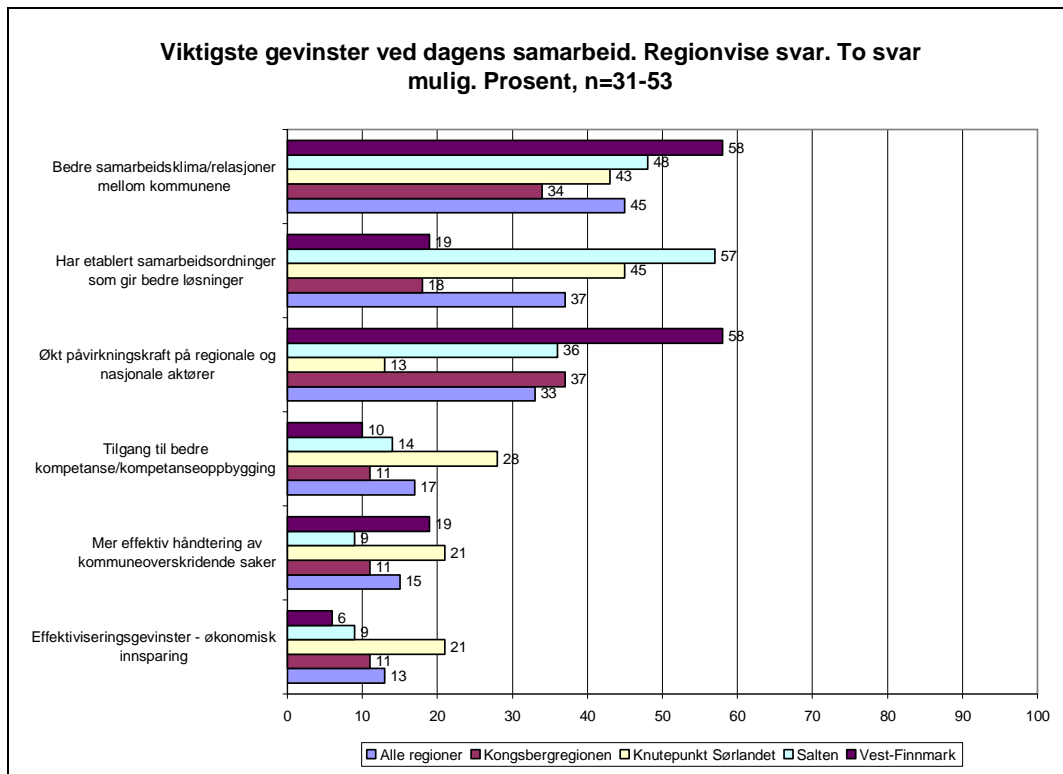
Figur 3.1 Andel som mener dagens geografiske nedslagsfelt i stor grad utgjør en naturlig region ift ulike kriterier

Ser vi nærmere på de ulike regionrådene skiller Knutepunkt Sørlandet seg klart ut i forhold til de andre regionene. Med unntak av forholdet til lokal kultur og identitet, mener et betydelig flertall at regionen i stor grad er en naturlig region. Når det gjelder Kongsbergregionen, er det et mindretall som mener at regionen er i stor grad er naturlig i forhold til samarbeid om utviklingsoppgaver og regionalpolitikk. Det er også lave andeler som mener at regionen i stor grad er en naturlig enhet ift de øvrige kriteriene.

3.1.4 Gevinster ved samarbeidet

Spørsmålet som ble stilt var: *Hva mener du er de viktigste gevinstene ved det etablerte samarbeidet? Forsøk å gi en samlet vurdering, ikke kun ut fra egen kommune.* På dette spørsmålet var det mulig å avgi to svar på en prekodet liste med 10 forskjellige svar. I figuren nedenfor er det gjengitt svar på de hyppigst nevnte svarkategoriene.

Samlet viser svarene at de tre viktigste gevinstene ved samarbeidet rangeres slik: 1) bedre samarbeidsklima/relasjoner mellom kommunene, 2) etablering av samarbeidsordninger som gir bedre løsninger og 3) økt påvirkningskraft på regionale og nasjonale aktører. Forhold som tilgang til bedre kompetanse, mer effektiv håndtering av kommuneoverskridende saker og effektiviseringsgevinster er i mindre grad nevnt.

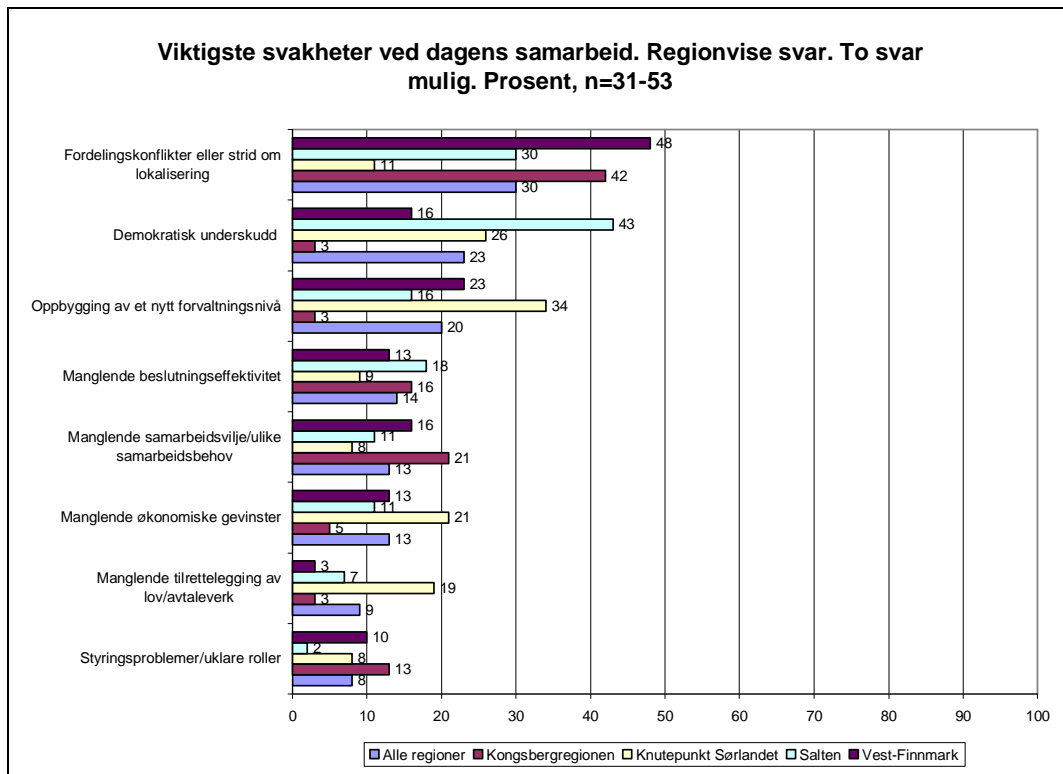
Figur 3.2 Viktigste gevinster ved dagens samarbeid

Ser vi på forskjellene mellom regionrådene, skiller Vest-Finnmark seg ut når det gjelder oppfattelse av gevinster i form av bedre samarbeidsrelasjoner/klima mellom kommunene og økt påvirkningskraft. Når det gjelder oppfattelse av gevinster i form av etablering av nye samarbeidsordninger, skiller Salten og Knutepunkt Sørlandet seg ut. Knutepunkt Sørlandet skiller seg også ut med en lav andel som mener at regionrådet har oppnådd gevinster i form av styrket påvirkningskraft.

3.1.5 Svakheter ved samarbeidet

Spørsmålet som ble stilt var: *Hva er etter din oppfatning de viktigste svakhetene ved dagens samarbeid gjennom regionrådet? Forsøk å gi en samlet vurdering, ikke kun ut fra egen kommune.* På dette spørsmålet var det mulig å avgi to svar på en prekodet liste med 13 forskjellige svar. I figuren er det gjengitt svar på de hyppigst nevnte svarkategoriene.

Samlet oppfattes fordelingskonflikter eller strid om lokalisering som den viktigste svakheten ved samarbeidet. Deretter følger demokratisk underskudd og oppbygging av et nytt forvaltningsnivå.

Figur 3.3 Viktigste svakheter ved dagens samarbeid

Flest respondenter fra Vest-Finnmark og deretter Kongsbergregionen oppfatter fordelingskonflikter eller strid om lokalisering som en svakhet ved interkommunalt samarbeid. I Knutepunkt Sørlandet er det få som oppfatter dette som en svakhet. Salten er klartest i å oppfatte demokratisk underskudd som en viktig svakhet, mens bildet er motsatt i Kongsbergregionen. Når det gjelder oppbygging av et nytt forvaltningsnivå, er det flest som ser dette som en svakhet i Knutepunkt Sørlandet.

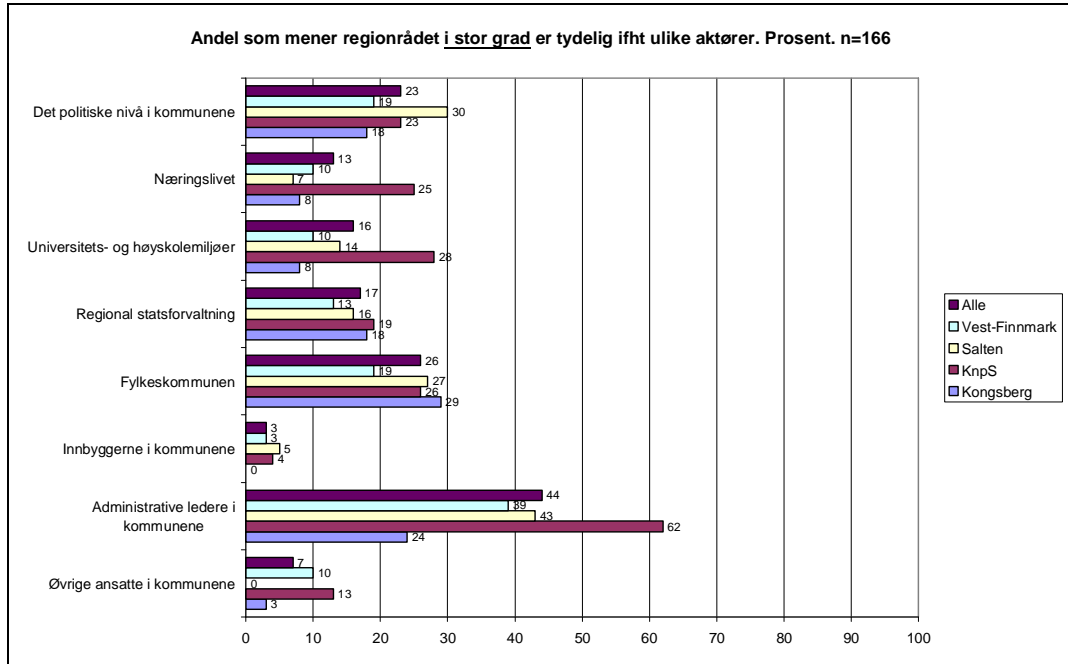
3.1.6 Regionrådets tydelighet

Nedenfor presenteres to figurer. Den første angir respondentenes oppfatning av hvor tydelige regionrådet er i forhold til ulike aktører. Spørsmålet som ble stilt var: *I hvilken grad har regionrådet i dag en tydelig rolle i forhold til følgende aktører?*

- *Innbyggerne i kommunene?*
- *Næringslivet?*
- *Det politiske nivå i kommunene?*
- *Administrative ledere i kommunene?*
- *Øvrige ansatte i kommunene?*
- *Fylkeskommunen?*
- *Regional statsforvaltning?*

- *Universitets- /høyskolemiljøer?*

Samlet er bildet at regionrådet er tydeligst i forhold til de administrative lederne i kommune. Relativt få mener regionrådet er tydelig i forhold til de øvrige aktørene. Klart minst tydelig oppfattes regionrådet å være i forhold til innbyggerne.

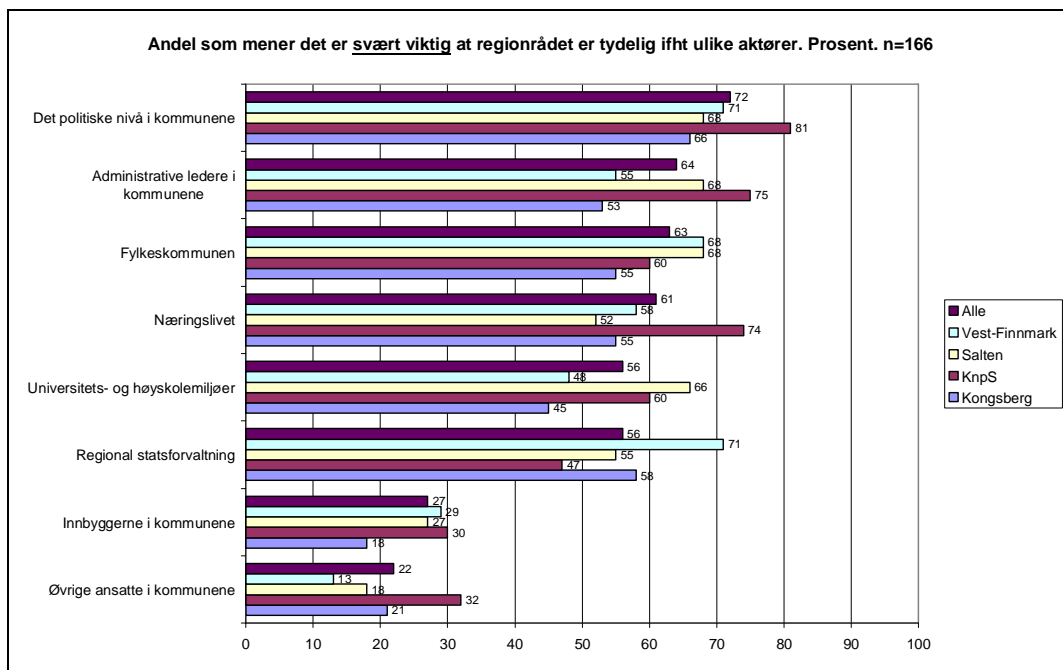

Figur 3.4 Andel som mener regionrådet i stor grad er tydelig ift ulike aktører

Knutepunkt Sørlandet skiller seg litt ut ved at regionrådet oppfattes som tydelig i forhold til flere aktører. Det gjelder særlig i forhold til universitet- /høyskolemiljøer og næringslivet.

Det neste spørsmålet dreide seg om viktigheten av å være tydelig. Spørsmålet som ble stilt var: *Hvor viktig er det at regionrådet har en tydelig rolle i forhold til de samme aktørene?*

Samlet oppfatter flertallet at det er viktig at regionrådet er tydelig overfor samtlige av aktørene, med unntak av innbyggerne og øvrige ansatte. Det er betydelige forskjeller mellom oppfattelsen av hvor tydelig regionrådet er (jf. forrige spørsmål) og hvor viktig tydelighet er i forhold til de ulike aktørene. Dette gjelder for samtlige regioner.

Figur 3.5 Andel som mener det er svært viktig at regionrådet er tydelig ift ulike aktører

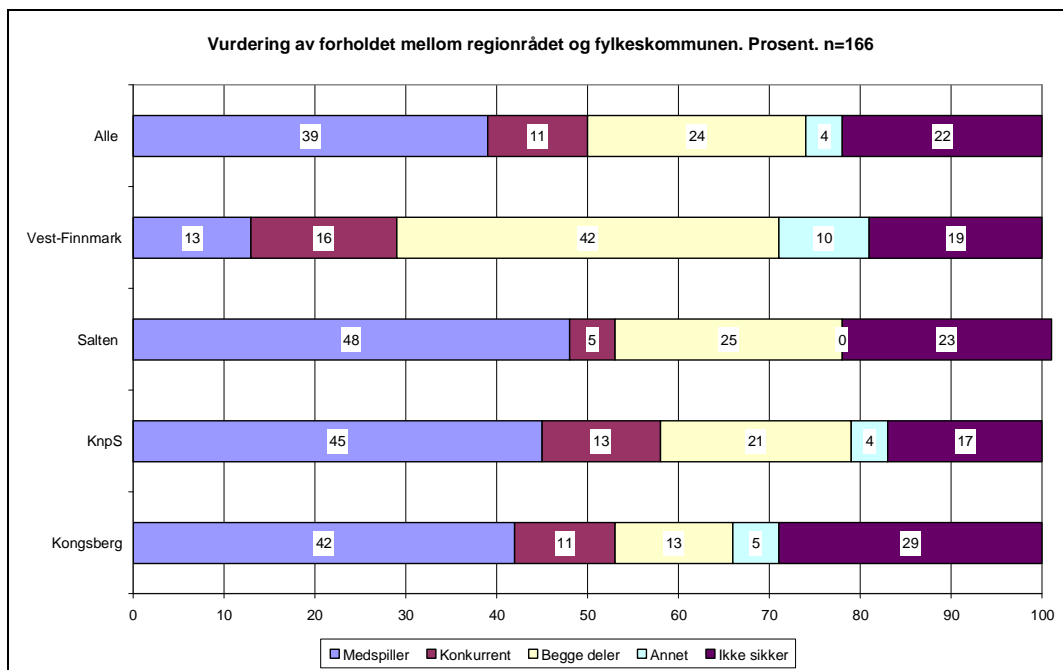
3.1.7 Forholdet til fylkeskommunen

Spørsmålet som ble stilt var: *Hvordan opplever du forholdet mellom regionrådet og fylkeskommunen(e)? Opplever du fylkeskommunen i hovedsak som en:*

- *Medspiller*
- *Konkurrent*
- *Begge deler*
- *Annet*
- *Ikke sikker*

På dette spørsmålet var det mulig å avgi ett svar.

Samlet mener nærmere 40 prosent at regionrådet er en medspiller til fylkeskommunen. I overkant av 10 prosent mener fylkeskommunen er en konkurrent, mens nærmere 25 prosent mener fylkeskommunen er både en konkurrent og en medspiller. En relativt stor andel på over 20 prosent er ikke sikker.

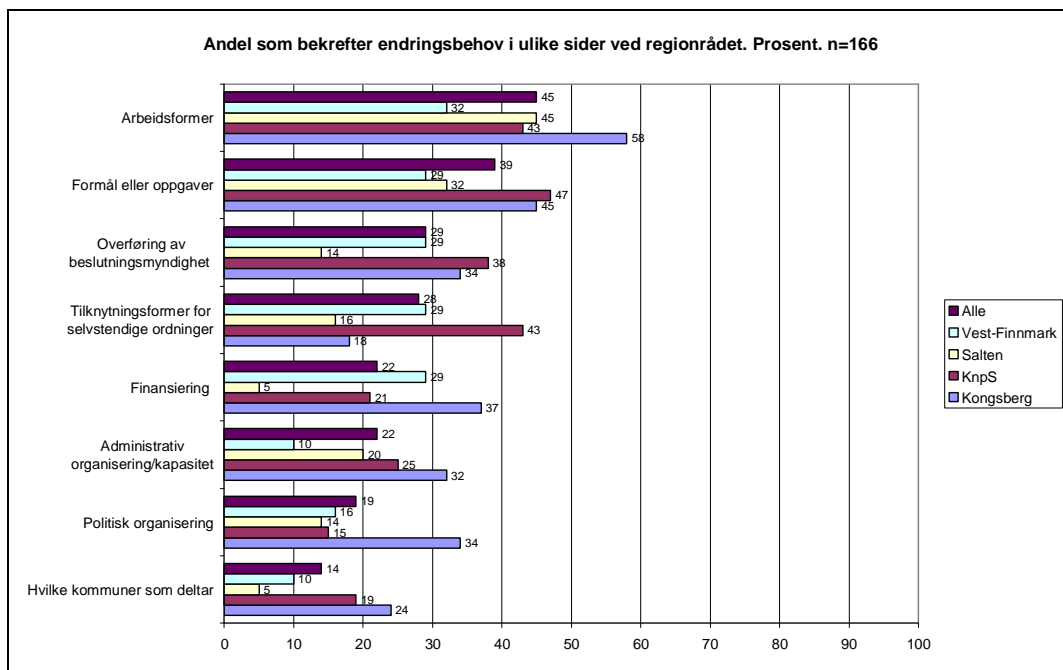
Figur 3.6 Vurdering av forholdet mellom regionrådet og fylkeskommunen

Ser vi nærmere på de regionvise svarene, skiller Vest-Finnmark seg ut. I Vest-Finnmark opplever kun 13 prosent at fylkeskommunen er en medspiller. I Salten er det færrest som opplever fylkeskommunen som en konkurrent.

3.1.8 Endringsbehov ved ulike sider av regionrådet

Følgende spørsmål ble stilt: *Mener du det er behov for å vurdere endringer i følgende forhold i den kommende kommunestyreperioden?* På spørsmålet var det mulig å svare ja, nei, ikke sikker.

Samlet mener flest det er behov for endringer i regionrådets arbeidsformer. Deretter følger behov for endringer i formål eller oppgaver, overføring av beslutningsmyndighet til regionrådet og endringer i tilknytningsformer for selvstendige ordninger. Det oppfattes å være minst behov for endringer i hvilke kommuner som deltar i regionrådet.

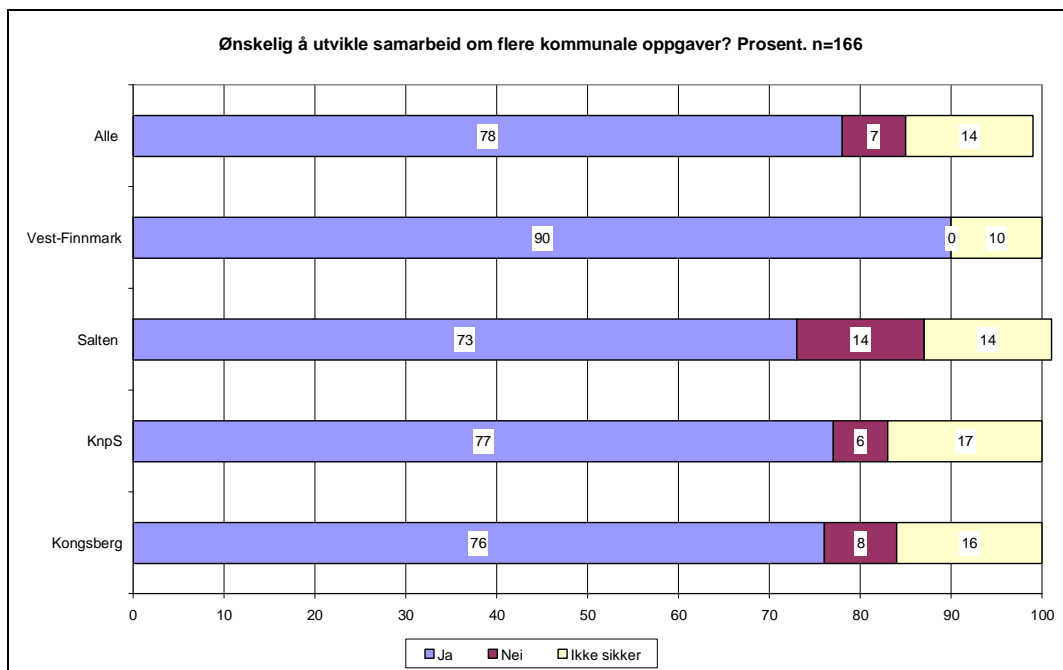
Figur 3.7 Andel som bekrefter endringsbehov for ulike sider ved regionrådet

Ser vi nærmere på det enkelte regionråd, er det størst andel som mener det er endringsbehov i Kongsbergregionen. Kongsbergregionen scorer høyt på alle endringstemaene med unntak av tilknytningsformer for selvstendige ordninger.

3.1.9 Ønskelig med mer samarbeid om kommunale oppgaver?

Følgende spørsmål ble stilt: *Mener du det er ønskelig å utvikle samarbeid om flere oppgaver som i dag er kommunale?*

Samlet er det en stor andel på nærmere 80 prosent som mener det er ønskelig å samarbeide om flere kommunale oppgaver.

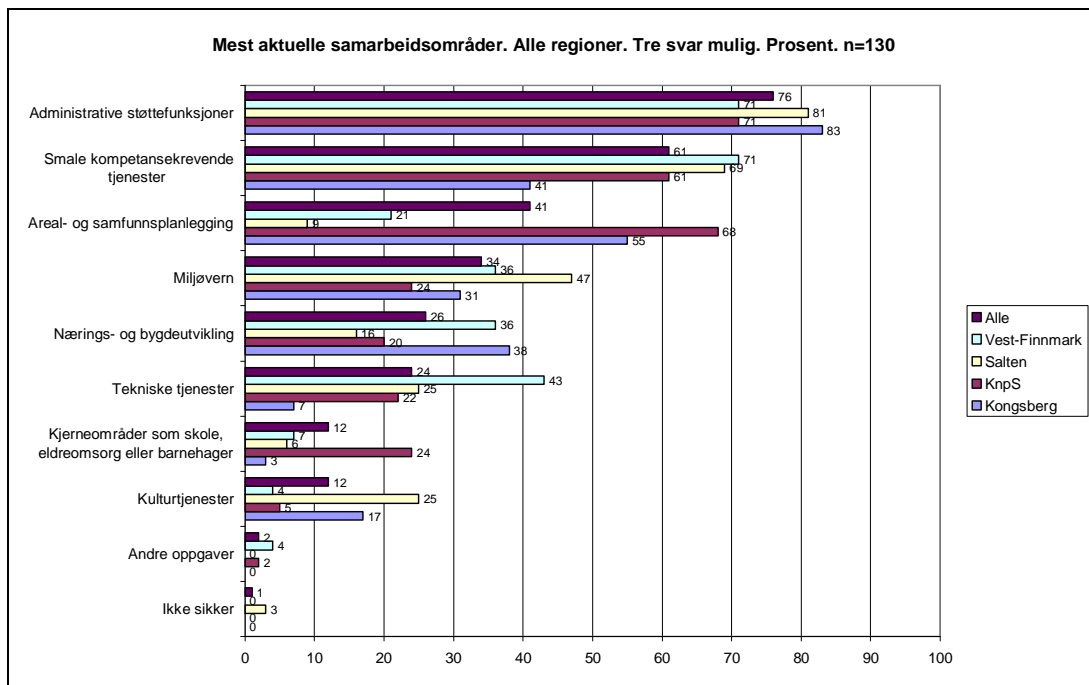
Figur 3.8 Andel som ser det som ønskelig å utvikle samarbeidet om flere kommunale oppgaver

I Vest-Finnmark er det hele 90 prosent som ser det som ønskelig med mer samarbeid om kommunale oppgaver. De øvrige regionrådene svarer relativt likt der om lag $\frac{3}{4}$ mener det er ønskelig med mer samarbeid.

3.1.10 Hvilke oppgaver er det mest aktuelt å samarbeide om?

Spørsmålet som ble stilt var: *Hvilke type kommunale oppgaver mener du det er mest aktuelt å samarbeide om?* Spørsmålet ble kun rettet til de som svarte ja på om det var ønskelig å utvikle samarbeidet om flere oppgaveområder (jf spørsmålet ovenfor). Respondentene ble bedt om å krysse av for inntil tre oppgaveområder.

Samlet er det mer samarbeid om administrative støttfunksjoner (76 prosent) og smale kompetansekrevende tjenester som peker seg ut (61 prosent)

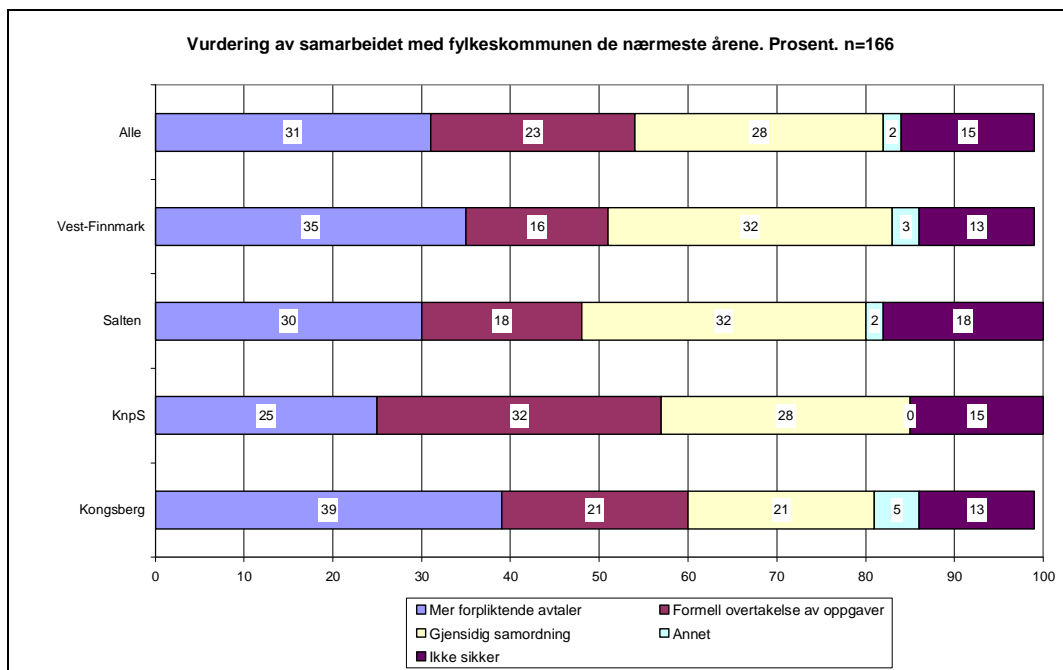
Figur 3.9 Mest aktuelle samarbeidsområder

Kongsbergregionen skiller seg ut ved at en lavere andel ønsker mer samarbeid om smale kompetansekrevende tjenester (41 prosent). Innefor areal- og samfunnsplanlegging er det verdt å merke seg at andelen som ser mer behov for samarbeid er høyere i de relativt mer tettbygde regionene KnpS (68 prosent) og Kongsbergregionen (55 prosent), enn for Salten og Vest-Finnmarks del.

3.1.11 Samarbeidet med fylkeskommunene framover

Spørsmålet som ble stilt var: *Hvordan ser du for deg samarbeidet med fylkeskommunen i de nærmeste årene?* Respondentene kunne oppgi ett svaralternativ.

På spørsmålet finner vi små forskjeller mellom regionrådene. Samlet oppgir 31 prosent at de ser for seg mer forpliktende avtaler med fylkeskommunen, 28 prosent ser for seg gjensidig samordning uten sterkere formalisering, mens 23 prosent ser for seg formell overtakelse av fylkeskommunale oppgaver.

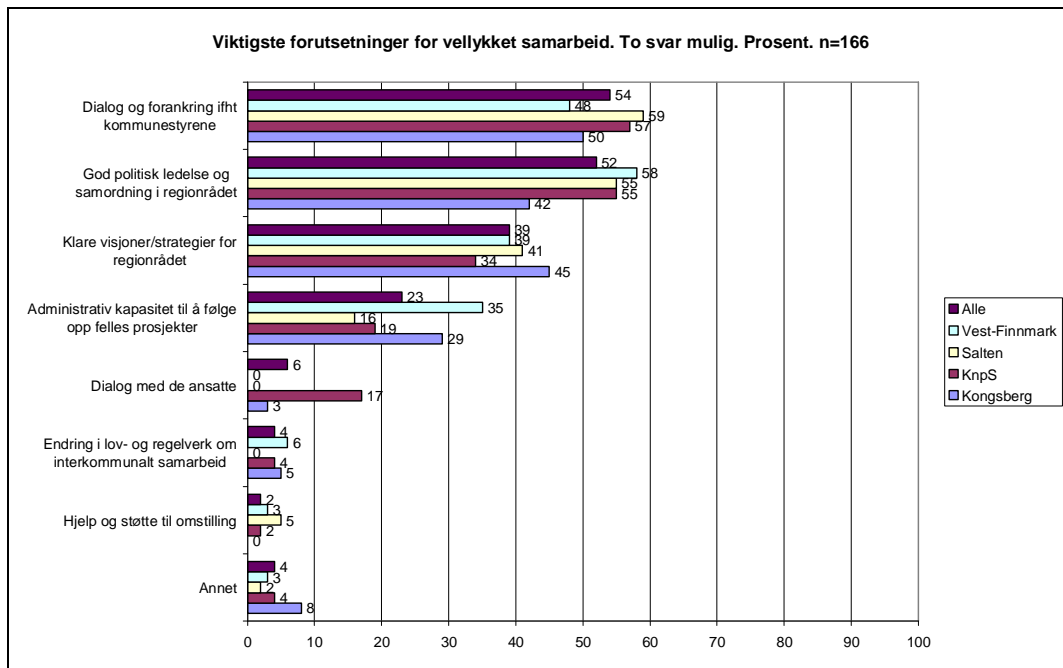
Figur 3.10 Vurdering av samarbeidet med fylkeskommunene de nærmeste årene

I Knps er det flest som ser for seg formell overtakelse av fylkeskommunale oppgaver. Mellom de øvrige regionrådene er det relativt små forskjeller.

3.1.12 Forutsetninger for vellykket samarbeid

Spørsmålet som ble stilt var: *Hva er de viktigste forutsetningene for å lykkes med et vellykket samarbeid gjennom regionrådet?* På dette spørsmålet var det mulig å avgi to svar.

Samlet er det flest som mener dialog og forankring i forhold til kommunestyrene og god politisk ledelse og samordning i regionrådet som de viktigste forutsetningene for vellykket samarbeid. Deretter følger klare visjoner og strategier for regionrådet. Lavest scorer dialog med ansatte, endringer i lovverk og hjelp til omstilling.

Figur 3.11 Viktigste forutsetninger for vellykket samarbeid

3.2 Oppsummering ó hvert enkelt regionråd

I dette avsnittet gir vi en kort oppsummering av spørreundersøkelsen for hvert av regionrådene. I tillegg presenteres hovedresultatene fra telefonintervjuer med det enkelte av regionråds samarbeidspartnere og rammesettere. Vi har intervjuet representanter for fylkeskommunene, fylkesmannen, KS regionalt, universitets-/høgskolemiljøer, interkommunale selskaper etc. Intervjuene ble gjennomført i perioden april-mai 2008. Intervjuene har omhandlet følgende temaer:

- Kontaktmønster og kunnskap om regionrådenes virksomhet
- Regionrådets viktigste roller og oppgaver
- Gevinster av samarbeidet ó sterke sider
- Utfordringer ó svake sider
- Forholdet mellom regionrådet og fylkeskommunen
- Viktige oppgaver framover

3.2.1 Vest-Finnmark regionråd

Oppsummering av spørreundersøkelsen

Statusundersøkelsen fra Vest-Finnmark baserer seg på 31 svar av 64 utsendte skjemaer (48 prosent svar).

På spørsmål om man anser Vest-Finnmark som en naturlig region i forhold til viktige kriterier, svarer 65 prosent at en i stor grad anser regionen som naturlig i forhold til

samarbeid om regional utvikling. 32 prosent mener regionen i stor grad er naturlig for samarbeid om administrasjon og tjenesteproduksjon.

På spørsmålet om gevinster ved samarbeidet, er økt påvirkningskraft og bedre relasjoner og samarbeid mellom kommunene nevnt hyppigst (begge 58 prosent). Vest-Finnmark nevner disse to gevinstene langt hyppigere enn de øvrige tre regionrådene. Forhold som etablering av samarbeid mellom kommunene, tilgang til bedre kompetanse, mer effektiv håndtering av kommuneoverskridende saker og effektiviseringsgevinster er i mindre grad nevnt (alle under 20 prosent).

Når det gjelder svakheter ved samarbeidet, er fordelingskonflikter og eller strid om lokalisering nevnt av klart flest (48 prosent). Rangert som nummer to følger oppbygging av et nytt forvaltningsnivå (23 prosent).

I likhet med de andre regionrådene, finner vi betydelig ulikheter mellom opplevd tydelighet i forhold til ulike aktører og viktighet av at regionrådet framstår som tydelig. Over 50 prosent av informantene i Vest-Finnmark mener det er viktig at regionrådet er tydelig i forhold til det politiske nivå i kommunene, regional statsforvaltning, fylkeskommunen, næringslivet og administrative ledere i kommunene.

På spørsmål om forholdet mellom regionrådet og fylkeskommunen ser 16 prosent på fylkeskommunen som en konkurrent, 13 prosent ser den som en medspiller, mens 42 prosent oppfatter fylkeskommunen å være både konkurrent og medspiller. I forhold til de andre regionrådene er det er relativt liten andel som ser fylkeskommunen som en medspiller. Når det gjelder Vest-Finnmarks forhold til fylkeskommunen framover, mener 35 prosent at regionrådet bør gjøre mer forpliktende avtaler med fylkeskommunen, 32 prosent ser for seg mer gjensidig samordning, mens 16 prosent vil ha en formell overtakelse av fylkeskommunens oppgaver.

På spørsmål om endringsbehov ved ulike sider ved regionrådet er svarene relativt jevnt fordelt på flere svarkategorier. Om lag 30 prosent mener det er behov for endringer i arbeidsformer, tilknytningsformer for selvstendige ordninger, finansiering, formål/opp-gave og overføring av beslutningsmyndighet til regionrådet. Svarene er jevnere fordelt enn de øvrige regionrådene og ingen av tiltakene utmerker seg i forhold til andre.

I Vest-Finnmark ser 90 prosent det som ønskelig med mer samarbeid om kommunale oppgaver. Dette er en del høyere svarprosent enn de øvrige regionrådene. Når det gjelder oppgavetyper en ser for seg mer samarbeid om, er administrative støttetjenester og smale kompetansekrevene tjenester hyppigst nevnt (begge 71 prosent). Dette samsvarer med de øvrige regionrådene.

På spørsmål om viktige forutsetninger for å lykkes med samarbeidet, nevnes god politisk ledelse og samordning i regionrådet som viktigst (58 prosent). Deretter følger dialog og forankring i forhold til kommunestyrene med 48 prosent.

Intervjuer med samarbeidspartnere og rammesettere

Kontakt og kunnskap

Samtlige av de som er intervjuet opplever selv å ha grei kontakt og relativt god oversikt over regionrådets virksomhet men mener regionrådet generelt sett ikke er så kjent.

Intervjupersonene peker på at kontakten med regionrådet primært skjer fra sak til sak og ikke gjennom faste fora og møteplasser.

Regionrådets rolle og oppgaver

Samtlige av intervjupersonene mener både regional utviklingspolitikk, interessehevding kommunal tjenesteproduksjon er en viktig rolle for regionrådet, men de vektlegger det noe ulikt. Enkelte mener at mange av kommunene er såpass små at de i langt større grad enn i dag må samarbeide for på sikre kvalitet og innbyggernes rettigheter. Andre peker på utviklingsoppgaver og interessehevding som viktigst ó i den sammenheng påpekes at det viktig at alle ser nytte av sakene, f eks felles uttalelser til NTP og nytt inntektssystem.

Gevinster av samarbeidet ó sterke sider

Mange av intervjupersonene peker på at Vest-Finnmark regionråd har styrket samholdet i regionen og bidratt til felles forståelse og tillitt. Det har gitt et tettere samarbeid i hverdagen og lettere å ta kontakt over kommunegrensene og nettverk er utviklet.

Utfordringer ó svake sider

Mange trekker fram at det er store forskjeller mellom kommunene og at dette krever at de større kommunene må ta hensyn til småkommunene. Videre pekes det på behov for i sterkere grad å fordele ressurser og gevinster i et regionalt perspektiv og ikke kommunevis. I den sammenheng blir det nevnt at mange nok tenker for mye på egen kommunes interesser i samarbeidet.

I intervjuene påpekes videre at det er en utfordring at samarbeidet ikke er forpliktende for den enkelte kommune og at det er for lite økonomiske og administrative ressurser i regionrådet.

Forholdet regionrådet ó fylkeskommunen

Flere mener at utviklingen av regionrådet til en viss grad er en respons på at fylkeskommunen ikke har tatt ansvar nok for utviklingsoppgaver og møtt kommunenes behov i Vest-Finnmark. Det påpekes at fylkeskommunen bør kunne bruke regionrådet mer aktivt enn i dag og involvere regionrådet i utviklingsarbeidet fordi det er behov for koordinering og felles innsats i oppgaveløsningen, f eks innenfor næringsutvikling, infrastruktur og videregående opplæring og undervisningsformer.

Viktige oppgaver fremover

Mange peker på behovet for å videreføre og styrke interessepolitisk arbeid overfor omverdenen. Vest-Finnmark bør også være seg bevisst at de er en del av Finnmark og arbeide for å styrke fylket som sådan, f eks knyttet til nordområdesatsningen, NTP mv. Videre pekes det på behov for å utvikle felles læringsarenaer for regionrådene, kommunene, KS, fylkeskommunen og andre aktører i Finnmark. Også behovet for oppmerksomhet om utvikling av konkret tjenestesamarbeid fremheves av flere.

3.2.2 Salten regionråd

Oppsummering av spørreundersøkelsen

I Salten besvarte 44 spørreskjemaet av 79 mulige som innebærer en svarprosent på 59.

På spørsmålet om Salten er en naturlig region, svarer 57 prosent at de i stor grad anser Salten å være en naturlig region for samarbeid om regional utvikling. En lavere andel (43 prosent) anser regionen å være naturlig for samarbeid om tjenesteproduksjon og administrasjon.

Når det gjelder gevinster ved samarbeidet, viser svarene at de tre viktigste gevinstene ved samarbeidet i Salten oppfattes å være etablering av samarbeidsordninger som gir bedre løsninger (57 prosent), bedre samarbeidsklima/relasjoner mellom kommunene (48 prosent) og økt påvirkningskraft (36 prosent). Økt kompetanse og effektivisering er det langt færre som mener er en gevinst av samarbeidet.

På spørsmålet om viktigste svakheter rangerer demokratisk underskudd som den viktigste faktoren i Salten (43 prosent). Salten utmerker seg litt når det gjelder demokratispørsmålet ó i de øvrige tre regionrådene er det en lavere andel som anser demokratiunderskudd som en viktig svakhet ved regionrådet. En annen svakhet som nevnes relativt hyppig er fordelingskonflikter og/eller strid om lokalisering (30 prosent).

I likhet med de andre regionrådene, finner vi betydelig ulikheter mellom opplevd tydelighet i forhold til ulike aktører og viktighet av at regionrådet framstår som tydelig. Over 50 prosent av informantene i Salten mener det er viktig at regionrådet er tydelig i forhold til det politiske nivå i kommunene, administrative ledere i kommunene, fylkeskommunen universitet/høgskolemiljøer, regional statsforvaltning, og næringslivet.

Ser vi nærmere på spørsmålet om Saltens forhold til fylkeskommunen mener 48 prosent i Salten at fylkeskommunen er en medspiller, 5 prosent ser fylkeskommunen som en konkurrent, mens 25 prosent mener fylkeskommunen delvis er en konkurrent og delvis er en medspiller. I forhold til de andre regionrådene er konkurranseperspektivet minst utbredt i Salten.

Når det gjelder forholdet til fylkeskommunen framover, svarer 32 prosent at de ser for seg mer gjensidig samordning, 30 prosent mer forpliktende avtaler, mens 18 prosent ser for seg formell overtakelse av oppgaver.

På spørsmålet om endringer ved ulike sider av regionrådet, svarer flest i Salten endringer i arbeidsformer (45 prosent). Deretter følger endring i formål eller oppgaver for regionrådet (32 prosent).

Når det gjelder behovet for ytterligere samarbeid, bekrefter 73 prosent at de ser behov for økt samarbeid om kommunale oppgaver. Av de som mener det er behov for mer samarbeid, peker store andeler på administrative støttefunksjoner (81 prosent) og smale kompetansekrevene tjenester (69 prosent).

På spørsmål om forutsetninger for vellykket samarbeid, framheves dialog og forankring i forhold til kommunestyrene som viktig (59 prosent), dernest god politisk ledelse og samordning i regionrådet (55 prosent).

Intervjuer med samarbeidspartnere og rammesettere

Kontakt og kunnskap

Samtlige av de som er intervjuet opplever å ha grei kontakt og relativt god oversikt over regionrådets virksomhet, selv om kontakten varierer i forhold til om det er politiske eller administrativ kontakt. Flere benytter regionrådet som høringsinstans og kontaktpunkt overfor kommunene.

Regionrådets viktigste roller og oppgaver

Her svarer intervjupersonene noe ulikt, men en fellesnevner er at regionalt utviklingsarbeid og interessepolitisk arbeid må være en hovedoppgave for regionrådet. Mange av kommunene er små og må stå sammen for å styrke sysselsettingen, rekruttering og hevde felles interesser. Flere mener også at mange av småkommunene er for små til å kunne opprettholde kvalitet og tilfredsstillende fagkompetanse innenfor tjenesteproduksjon. Regionrådet har derfor en viktig rolle i å utvikle samarbeidet også innen administrasjon og tjenesteproduksjon. Imidlertid påpekes det at regionen er omfangsrik geografisk og at det dermed bør ses på konkret tjenestesamarbeid også mellom enkeltkommuner i Salten.

Gevinster av samarbeidet ó sterke sider

Intervjupersonene mener regionrådet gir små kommuner mer faglig tyngde, og det er flere konkrete eksempler på vellykkede samarbeidstiltak. Salten regionråd oppleves som en fornuftig måte å organisere felles politikk på. Det påpekes at regionrådet har styrket Bodø som motor i landsdelen. Det framheves som positivt for de øvrige kommunene fordi omlandet og distriktene trenger en sterk by.

Utfordringer ó svake sider

Flere peker på at vedtak i regionrådet mangler forankring og ikke alltid følges opp i den enkelte kommune. Fortsatt jobbes det for mye med egen kommunes perspektiv. For å utvikle et mer kommuneoverskridende perspektiv, pekes det på muligheten for å overføre mer beslutningsmyndighet til regionrådet, gjerne med flertallsavgjørelser for de kommuneoverskridende oppgavene.

En annen utfordring som påpekes, er at regionrådet må holde en strammere fokus ó alt kan ikke diskuteres. Strategien må følges og man bør unngå åpenbare konfliktsaker. Videre påpekes at sakskartene for møtene bør være skikkelig gjennomdrøftet i rådmannsmøtene i god tid før møter i regionrådene.

Geografien i Salten med store avstander mellom kommunene, påpekes også som en som en utfordring, men er selvfølgelig vanskelig å gjøre noe med - bortsett fra at det bør være legitimt med bilateralt samarbeid innad i Salten.

En siste viktig utfordring som påpekes, er at det kan være behov for en grenseoppgang og rolleavklaring i forhold til regionrådets oppgaver innenfor regional utvikling og forhold til enkeltstyre/selskaper innad i regionen. I dag finnes flere aktører med delvis overlappende oppgaver. Det framheves som viktig at kompetansen ikke må spres og at organiseringen sikrer at sakene blir behandlet på en effektiv måte.

Forholdet mellom regionråd og fylkeskommunen

I intervjuene framheves at fylkeskommunen har stor nytte av regionrådet bl.a. fordi Nordland har 44 kommuner. Det er utviklet formaliserte partnerskapsavtaler. Samtidig påpekes at fylkeskommunen er noe tilbakeholdne fordi man ikke vil gå utenom kommunene. Den nye prosessen for fordeling av utviklingsmidler til regionrådet beskrives som en formalisering av samarbeidet.

Nordland fylkeskommune legger opp til desentralisere utviklingsressurser til Salten regionråd. I intervjuene blir det sagt at det kan ligge utfordringer i forhold til utviklingsarbeidet og krav fra fylkeskommunen når det gjelder hvordan regionrådet skal organisere seg for å fordele disse utviklingsressursene.

Viktig oppgaver framover

Flere intervjupersoner peker på behovet for å utvikle Salten-strategiene og et skikkelig apparat for forvaltning av utviklingsmidlene. Flere påpeker også behovet for å styrke arbeidet for rekruttering og møte arbeidskraftsbehovet i Salten.

3.2.3 Kongsbergregionen

Oppsummering av spørreundersøkelsen

Statusundersøkelsen fra Kongsbergregionen baserer seg på 38 svar av 63 utsendte skjemaer (60 prosent svar).

Kongsbergregionen kjennetegnes av at et mindretall mener regionen i stor grad er naturlig i forhold til både regionale utviklingsoppgaver (42 prosent) og administrasjon og tjenesteproduksjon (21 prosent). I forhold til de tre andre regionrådene, scorer Kongsbergregionen lavt på spørsmålene om Kongsbergregionen er en naturlig samarbeidsregion.

Når vi ser nærmere på hva Kongsbergregionen ser av endringsbehov i tiden framover, er det endringsbehov knyttet til arbeidsformer som påpekes av flest med 58 prosent, deretter endringer i formål eller oppgaver for regionrådet med 45 prosent.

Ser vi nærmere på spørsmålet om mer samarbeid mellom kommunene om oppgaver, svarer 76 prosent at de ser dette som ønskelig, 8 prosent ønsker ikke mer samarbeid. Dette tilsvarer svarene fra de øvrige tre regionrådene.

Når det gjelder hvilke konkrete oppgaver det er mest aktuelt å samarbeide om, er det flest som påpeker administrative støttefunksjoner (83 prosent). Deretter følger areal- og samfunnsplanlegging (55 prosent). I forhold til de tre andre regionrådene er det relativt få som svarer at det er ønskelig med mer samarbeid om smale kompetansekrevende tjenester (41 prosent), men den er likevel rangert som nummer tre i Kongsbergregionen.

Når det gjelder de tre viktigste gevinstene ved samarbeidet, er økt påvirkningskraft på regionale og nasjonale aktører (37 prosent) og bedre samarbeidsklima/relasjoner mellom kommunene (34 prosent) oftest nevnt. Forhold som etablering av samarbeid som gir bedre løsninger, tilgang til bedre kompetanse, mer effektiv håndtering av kommuneoverskridende saker og effektiviseringsgevinster er i mindre grad nevnt.

På spørsmålet om de viktigste svakhetene ved samarbeidet, rangeres først fordelingskonflikter eller strid om lokalisering (42 prosent). Deretter følger manglende samarbeidsvilje eller behov (21 prosent). Kun 3 prosent mener demokratisk underskudd, oppbygging av et nytt forvaltningsnivå og manglende tilrettelegging i lov og avtakleverk er en svakhet. Kongsbergregionen skiller seg ut i forhold til de andre regionrådene når det gjelder de tre sistnevnte områdene. De øvrige regionrådene oppfatter disse forholdene som en mer betydelig svakhet.

I likhet med de andre regionrådene, finner vi betydelig ulikheter mellom opplevd tydelighet i forhold til ulike aktører og viktighet av at regionrådet framstår som tydelig. Over 50 prosent av informantene i Kongsbergregionen mener det er viktig at regionrådet er tydelig i forhold til det politiske nivå i kommunene, regional statsforvaltning, fylkeskommunen, administrative ledere i kommunene og næringslivet.

På spørsmålet om forholdet til fylkeskommunen, mener 42 prosent at fylkeskommunen er en medspiller for regionrådet, mens 11 prosent mener fylkeskommunen er en konkurrent. 13 prosent mener fylkeskommunen både er en konkurrent og en medspiller. 29 prosent er usikre og her skiller Kongsbergregionen seg ut med en relativt høy andel usikre. På spørsmålet om forholdet til fylkeskommunen framover, ser 39 prosent for seg mer forpliktende avtaler med fylkeskommunen, 21 prosent formell overtakelse av oppgaver og 21 prosent gjensidig samordning.

På spørsmålet om viktige forutsetninger for vellykket samarbeid i regionen, svarer 50 prosent dialog og forankring med kommunestyrene, deretter følger klare visjoner og strategier for regionrådet (45 prosent) og politisk ledelse av regionrådet (42 prosent). Svarene er relativt like som svarene fra de øvrige regionrådene.

Intervjuer med samarbeidspartnere og rammesettere

Kontakt og kunnskap

Samtlige av de som er intervjuet opplever å ha grei kontakt og relativt god oversikt over regionrådets virksomhet, men det er mer kontakt direkte med kommunene. Flere peker på at kontaktpunktene med regionrådet ikke er formalisert i faste former. Flere peker på at informasjonen som gis fra regionrådet i form av nyhetsbrev mv er nyttig og god. Intervjupersonene har inntrykk av at regionrådet generelt sett ikke er så kjent.

Regionrådets rolle og oppgaver

Intervjupersonene mener alle at både regional utviklingspolitikk, interessehevding kommunal tjenesteproduksjon er en viktig rolle for regionrådet selv om de ulike roller vektes noe ulik at intervjupersonene.

Gevinster av samarbeidet ó sterke sider

Det påpekes at det at kommunene er samlet i regionrådet, styrker deres arbeid med interessehevding overfor omverdenen. Regionen fremstår som en enhet utad. Videre påpekes at tjenestesamarbeidet har bidratt til å styrke kompetanse og kan dermed styrke kvaliteten. Flere intervjupersoner mener samarbeidet har styrket troen på regionen og det påpekes også at samarbeid over fylkesgrensene bygger bro over statiske og ikke alltid naturlige fylkesgrenser. At regionen har et klart senter i Kongsberg fremheves av enkelte som en styrke.

Utfordringer ó svake sider

Flere mener at det kan ligge visse utfordringer i og med at regionen dekker to fylker. Det krever samarbeid og koordinering mellom fylkesinstitusjoner som Innovasjon Norge, fylkesmannen og fylkeskommunen i relasjonene med regionrådet.

Det påpekes behov for raushet og ønske hverandres beste i utviklingsarbeidet ó regionalt perspektiv på resultater av rådets arbeid og ikke nødvendigvis egen kommunes perspektiv.

I intervjuene fremkommer at de store forskjellene mellom kommunene kan gi en viss ubalanse i samarbeide som man må leve med, men som man også bør søke å ta høyde for. Ulikheten kan f eks være knyttet til faglig kompetanse og robusthet og dermed samarbeidsbehov, økonomisk styrke eller ulike utfordringer og dermed ulike interesser eller perspektiver i distriktene enn i mer sentrale kommuner.

Det påpekes at dobbeltmedlemskapet til Øvre-Eiker som er med både i Drammensregionen og Kongsbergregionen, kan være en svakhet, for eksempel i arbeidet med interessehevding og utviklingstiltak der de to regionrådene kan ha ulike eller konkurrerende interesser og perspektiver.

De påpekes i intervjuene at kommunene har ulike kulturer og at det tar tid å hente ut samarbeidsgevinster.

Forholdet regionrådet ó fylkeskommunen

Fylkeskommunen som er involvert bør sørge for grenseoverskridende samspill og tiltak overfor regionrådet. Ny plan og bygningslov med en mer forpliktende regional planlegging og forvaltningsreformen som vil tillegge fylkeskommunene nye viktige oppgaver for kommunene kan legge grunnlag for forsterket behov for samarbeid mellom regionråd og fylkeskommuner. En konkret utfordring kan være knyttet til utviklingen av fylkesdelplan for Buskerudbyen. Imidlertid dekker planen kun to av regionrådets kommuner (Kongsberg og Øvre Eiker).

Viktige oppgaver fremover

For det første understrekes det i intervjuene at samarbeidet bør fortsette og utvikles. Man ser ikke andre alternativer enn at kommunene viderefører samarbeid for best mulig tjenester og utvikling i regionen.

For det andre påpekes at regionen må arbeide for at det kommer konkrete resultater av samarbeidstiltak og at resultatene synliggjøres.

3.2.4 Knutepunkt Sørlandet

Oppsummering av spørreundersøkelsen

Statusundersøkelsen fra Knutepunkt Sørlandet baserer seg på 53 svar av 83 utsendte skjemaer (64 prosent svar).

På spørsmålet om KnpS er en naturlig region, svarer 83 prosent i KnpS at regionen i stor grad er naturlig i forhold til regionale utviklingsoppgaver. 81 prosent mener regionen er et funksjonelt bolig- og arbeidsmarked og 72 prosent mener regionen er

naturlig for samarbeid om administrasjon og tjenesteproduksjon. KnpS skiller seg klart ut i forhold til de andre regionene med et betydelig flertall som mener regionen er naturlig i forhold til viktige kriterier.

Når det gjelder vurderinger av gevinster ved samarbeidet, nevnes etablering av samarbeidsordninger som gir bedre løsninger (45 prosent) og bedre samarbeidsklima/relasjoner mellom kommunene (43 prosent) hyppigst. Forhold som tilgang til bedre kompetanse, effektiviseringsgevinster og økt påvirkningskraft på regionale og nasjonale aktører er i mindre grad nevnt. Når det gjelder sistnevnte, er de øvrige regionrådene klart mer positive til at samarbeidet har gitt effekter for påvirkningskraften.

På spørsmål om svakheter nevnes oppbygging av et nytt forvaltningsnivå (34 prosent), demokratisk underskudd (26 prosent) og manglende økonomiske gevinster (21 prosent) og manglende tilretteleggende lov og avtaleverk (19 prosent) hyppigst. Når det gjelder oppbygging av et nytt forvaltningsnivå er det flest som ser dette som en svakhet i Knutepunkt Sørlandet i forhold til de øvrige regionrådene.

I likhet med de andre regionrådene, finner vi betydelig ulikheter mellom opplevd tydelighet i forhold til ulike aktører og viktighet av at regionrådet framstår som tydelig. Over 50 prosent av informantene i KnpS mener det er viktig at regionrådet er tydelig i forhold til det politiske nivå i kommunene, administrative ledere i kommunene, næringslivet, fylkeskommunen og universitets og høyskolemiljøer.

Når det gjelder KnpS forhold til fylkeskommunen, mener 45 prosent at fylkeskommunen er en medspiller, 13 prosent en konkurrent og 21 prosent mener fylkeskommunen både er en konkurrent og en medspiller. På spørsmålet om forholdet til fylkeskommunen fremover, ser 32 prosent for seg formell overtakelse av oppgaver, 28 prosent gjensidig samordning og 25 prosent forpliktende avtaler. I KnpS er det flest som ser for seg formell overtakelse av fylkeskommunale oppgaver i forhold til de øvrige tre regionrådene.

På spørsmål om endringsbehov ved ulike sider av regionrådet, svarer den største andelen behov for endringer i formål/oppgaver (47 prosent). Deretter følger endringer i tilknytningsformer for selvstendige ordninger og arbeidsformer i regionrådet (begge 43 prosent). Relativt mange nevner også overføring av beslutningsmyndighet (38 prosent).

I KnpS er det 77 prosent som ser behov for utvikling av mer samarbeid mellom kommunene. På spørsmålet om hvilke typer av oppgaver man mener det er mest aktuelt å samarbeid om, er administrative støttefunksjoner hyppigst nevnt (71 prosent). Deretter følger areal- og samfunnsplanlegging (68 prosent) og smale kompetansekrevene tjenester (61 prosent).

Når det gjelder forutsetninger for vellykket samarbeid, nevnes god forankring i kommunestyrene (57 prosent) og god politisk ledelse av regionrådet hyppigst (55 prosent).

Intervjuer med samarbeidspartnere og rammesettere

Kontakt og kunnskap

Samtlige av de som er intervjuet opplever å ha grei kontakt og relativt god oversikt over regionrådets virksomhet, selv om kontakten varierer i forhold til om det er politiske eller administrativ kontakt.

Regionrådets viktigste roller og oppgaver

Intervjupersonene peker både på samarbeid om konkret tjenesteproduksjon, regionalt utviklingsarbeid og interessepolitisk arbeid som en hovedoppgave for regionrådet. Flere peker på at dette er en funksjonell felles bolig- og arbeidsmarkedsregion med spesielt behov for samhandling innenfor areal og transportspørsmål, men også innenfor mange andre områder. Samtidig har regionrådet en viktig rolle i å være politisk verksted og utvikle politisk og administrativ tillit som igjen kan gi konkretiseres i samarbeidsordninger.

Gevinster av samarbeidet ó sterke sider

Flere peker på at ATP-prosjektet har gitt gevinster og en svært viktig del av samarbeidet. Videre mener flere at KnpS har utviklet felles politisk tillit og forståelse i regionen. Færre konflikter mellom kommunene enn tidligere. Medarbeiderne i regionen er viktige pådrivere for utviklingen av samarbeidet. På den annen side påpeker flere at det er vanskelig å se konkrete gevinster i form av bedre kvalitet og/effektivitet innenfor de konkrete samarbeidsinitiativ som er iverksatt.

Utfordringer ó svake sider

Flere av de intervjuede mener KnpS har store ambisjoner, men nå bør prosjekter komme i drift og levere konkrete resultater. Man har utviklet en organisasjon og gode målsettinger, men nå er det tid for å bygge innhold i organisasjonen og levere flere resultater.

Flere peker på at utviklingen av KnpS kan ha den ulempe at vi får a- og b- politikere i regionen. Det påpekes at KnpS trenger legitimitet og forankring i kommunestyrene. Politikerne må dele sin lojalitet mellom egen kommune og KnpS ó tenke og handle regionalt og i mindre grad lokalt. Et tiltak i den sammenheng som flere peker på er at partigruppene må utvikle tenkningen på tvers av kommunegrensene og styrke den politiske dynamikken i representantskapet.

Videre pekes det på at det har vært en viss frykt i de øvrige kommunene for Kristiansands makt og posisjon ó men samtidig er inntrykket at frykten var sterkere tidligere enn i dag.

Et moment som også ble tatt opp under intervjuene, er at KnpS i en del sammenhenger peker på at det juridiske rammeverket for samarbeid legger begrensninger for hvilke oppgaver det kan samarbeides om og organiseringen av samarbeidet. Intervjupersonene mener KnpS også må fokusere på det faktiske handlingsrom kommunene har innenfor lovverket for interkommunalt samarbeid.

Forholdet mellom regionråd og fylkeskommunen

Generelt er hovedreaksjonen hos intervjupersonene at KnpS er en medspiller og viktig for fylkeskommunen. Desto sterkere regionråd, desto bedre for fylkeskommunen. Fylkeskommunen trenger gode regionråd som samhandlingspart og ikke minst fordi felles interesser og oppgaver må ses i sammenheng. Fylkeskommunene ønsker å stimulere samarbeidet og det pekes på muligheten for forpliktende avtaler. Samtidig pekes det på at det at KnpS dekker to fylker er en utfordring fordi regionrådets samhandling krever avtaler og oppfølging med to fylkeskommuner.

I intervjuene fremkommer få eksempler på konkurranse og uavklarte roller mellom KnpS og fylkeskommunene. Flere peker på at så lenge KnpS unngår å utfordre fylkeskommunen på fylkeskommunale oppgaveområder, så går samarbeidet bra. Imidlertid påpekes at KnpS er store nok og kan utvikle en såpass robust organisasjon at flere nåværende fylkeskommunale oppgaver kan overføres til KnpS.

Viktig oppgave framover

Mange peker på at KnpS må vise fram noen konkrete eksempler på forpliktende samarbeidstiltak på konkret oppgaveområder. Særlig konkretiseringen og oppfølgingen av arealprosjektet fremheves.

Flere påpeker også behovet for å sikre forankring for samarbeidet i kommunene og utvikle den regionale tenkningen slik at regionrådet som politisk organ kan styrkes.

4 Tolkning av utviklingsbehov og grunnlag for videre bistand

På bakgrunn av statusundersøkelsen, intervjuer med omgivelsene, første nettverkssamling og møter/kontakt med de enkelte regionråd, oppsummerer NIVI her noen inntrykk av mulige utviklingsbehov for hvert av regionrådene. Fra NIVIs side skal det arbeides videre med flere av de nedenfor nevnte problemstillingene i form av temanotater og prosesser knyttet til disse. Notatene vil bli utarbeidet i løpet av sommer/høst 2008.

4.1 Vest-Finnmark regionråd

Statusundersøkelsen gir grunnlag for å peke på følgende utfordringer:

- I Vest-Finnmark er det få som i stor grad ser regionen som en naturlig region i forhold til flere kriterier. Kun 1/3 mener regionen i stor grad er naturlig i forhold til samarbeid om tjenesteproduksjon og administrasjon.
- Likevel ønsker 90 prosent mer samarbeid om konkrete oppgaver innenfor administrasjon og støttefunksjoner og smale kompetansekrevende tjenester.
- Behov for å utvikle Vest-Finnmark slik at regionrådet fremstår mer tydelig i forhold til kommunene og regionale samarbeidspartnere.
- Et betydelig flertall i Vest-Finnmark ser behov for et styrket og mer forpliktende samarbeid med fylkeskommunen framover.

Innspill til oppfølging

Vest-Finnmark har vinteren og våren 2008 igangsatt en forstudie for å kartlegge konkrete områder hvor kommunene ev utvikle tjenestesamarbeid og hvordan disse kan organiseres. De overordnede prosedyrene for slikt utredningsarbeid ble etablert vinteren 2008. Prosedyrene er utviklet for å bidra til god kvalitet på de områder som kommunene i Vest-Finnmark skal utrede og eventuelt drive i fellesskap. I tillegg skal prosedyrene sikre en god organisasjonsmessig forankring ved at de som skal ha ansvaret for å drive samarbeidsområdene i de enkelte kommunene har fått delta i utredningsarbeidet og vært premissleverandør for det nærmere samarbeidet. Prosedyrene kan bli justert etter hvert som en vinner erfaring.

Med utgangspunkt i det pågående kartleggingsarbeid og ovennevnte prosedyrer for utredning, vil NIVI kunne bistå med et prinsippnotat som belyser viktige problemstillinger ved utredning og konkretisering av interkommunalt samarbeid. I den sammenheng kan notatet redegjøre for og drøfte kriterier for valg av oppgaver og ulike tilknytningsformers egenskaper.

4.2 Salten

Statusundersøkelsen gir grunnlag for å peke på følgende utfordringer:

- Oppfattelsen av demokratisk underskudd i samarbeidet hvor Salten utmerker seg i forhold til de øvrige regionrådene.
- Salten oppfattes ikke å være en naturlig region i forhold til flere kriterier ó under 50 prosent mener Salten i stor grad er naturlig for samarbeid om tjenesteproduksjon og administrasjon.
- Likevel klart ønske om mer samarbeid om konkrete oppgaver innenfor administrasjon og støttefunksjoner og smale kompetansekrevede tjenester.
- Behov for å utvikle Salten regionråd slik at regionrådet fremstår langt mer tydelig i forhold til kommunene og regionale samarbeidspartnere.
- Styrket og mer formalisert samarbeid med Nordland fylkeskommune
- Endringer i regionrådets arbeidsformer

Innspill til oppfølging

Våren 2008 vedtok regionrådet Salten-strategier fram til 2011. Høsten 2008 skal konkret handlingsprogram knyttet til strategiene utarbeides. I lys av oppfølgingen av Salten-strategiene og felles handlingsprogram for regionen, er det behov for å avstemme og avklare aktørene i Saltens roller og oppgaver for utvikling av Salten. I den sammenheng er forholdet mellom kommunene, kommunenes egne næringssselskaper, interkommunale selskaper, fylkeskommunen og regionrådet selv viktig.

I lys av ovennevnte kan to utviklingstrekk i regionen fremheves.

- Nordland fylkeskommune foreslår å fordele fylkeskommunale utviklingsmidler til regionrådene i Nordland, herunder Salten. Foreløpig forslag er på nærmere 9 millioner kroner per år. Fylkeskommunen legger visse føringer på hva utviklingsmidlene kan gå til. Videre ser fylkeskommunen for seg at regionrådene vil være mottaker av tildelingsbrev fra fylkeskommunen. Regionrådet skal videre opprette en felles utviklingsarena ó lokalt partnerskap - med bred sammensetning fra offentlig sektor, næringsliv, FoU mv. Partnerskapet drøfter bl.a. handlingsprogram for regionen og skal se til at denne følges opp.

Regionrådet skal også etablere en beslutningsgruppe med 5-7 representanter utgått fra det mer bredere partnerskapet nevnt ovenfor. Det forutsettes politisk flertall i organet. Gruppen skal initiere og vedta regional handlingsplan utgått fra partnerskapet samt forvalte og prioritere tiltak og prosjekter.

Planen er å iverksette den nye modellen fra 2009. Fylkeskommunen vil komme nærmere tilbake til konkret opplegg etter fylkestinget i juni 2008.

- Et annet eksempel innenfor utviklingsarbeidet kan være Salten forvaltning IKS som har et betydelig overskudd. Selskapet eies av kommunene i Salten. Selskapet betaler ikke ut utbytte til sine eiere, men ev utbytte skal brukes til å utvikle Salten-regionen og interkommunalt samarbeid. Tiltak over 500 000 behandles av representantskapet, men tiltak under 500 000 behandles av styret.

Overskuddet i Salten forvaltning innebærer at selskapet blir en utviklingsaktør. Denne rollen har også Salten regionråd som har ansvaret for regional utvikling,

utvikling av interkommunalt samarbeid, Salten-strategiene og i tillegg også skal ha en viktig rolle i fordelingen av fylkeskommunale midler.

Kjernen i problemstillinger for utdyping fra NIVIs side er følgende: Med utgangspunkt i Salten-strategiene 2008-2011 vil ulike modeller for samarbeids- og organisering av utviklingsarbeidet i Salten utvikles og drøftes. Hovedmodellene vil 1) være basert på nåværende organisering og institusjoner og i deltakere eller 2) innenfor en strategi der mer kompetanse og virkemidler samles i regionrådet.

4.3 Kongsbergregionen

I statusundersøkelsen er det bl.a. pekt på utfordringer knyttet til følgende:

- En relativt liten andel mener Kongsbergregionens geografi i stor grad er naturlig i forhold til samarbeid om både regionale utviklingsoppgaver og administrasjon og tjenesteproduksjon. To-tredjedeler av de spurte ser likevel behov for mer samarbeid mellom kommunene og da spesielt om administrative støttefunksjoner.
- Mange ser behov for endringer i regionrådets arbeidsformer. Mange påpeker også på behov for endringer i formål eller oppgaver for regionrådet.
- Mange ser behov for å utvikle Kongsbergregionen slik at regionrådet fremstår mer tydelig i forhold til kommunene og regionale samarbeidspartnere.
- Et betydelig flertall i Kongsbergregionen ser behov for et styrket og mer forpliktende samarbeid med fylkeskommunen framover.

Innspill til oppfølging

For Kongsbergregionens del avtegner det seg behov for prinsipielle vurderinger knyttet til følgende.

- Behov for klargjøring av hva regionrådets framtidige roller og oppgaver kan være. Hva kjennetenger de roller og oppgaver som regionrådet kan ta seg av og hva bør være kommunenes ansvar? Bør Kongsbergregionen ev utvikle subregioner for samarbeid om utvalgte oppgaver?
- Behov for å utvikle gode arbeidsformer og prosesser på politisk og administrativt nivå, herunder avklare forutsetninger for et sterkt regionsamarbeid

NIVI foreslår følgende oppfølging:

- NIVI kan utrede og drøfte de ovennevnte problemstillinger inkludert referanser til rolleforståelse, oppgavefordeling og arbeidsformer i andre store regionråd.
- Kongsbergregionen kan på bakgrunn av dette innspillet ta initiativ til en nærmere prosess med NIVI om aktuelle problemstillinger og en ønsket prosess for å komme fram til et grunnlagsdokument

4.4 Knutepunkt Sørlandet

Statusundersøkelsen gir grunnlag for å peke på følgende hovedutfordringer for Knutepunkt Sørlandet:

- En stor andel ser endringsbehov knyttet til ulike sider ved regionrådet, herunder formål/oppgaver, valg av tilknytningsformer og arbeidsformer i regionrådet. Relativt mange påpeker også på overføring av beslutningsmyndighet som en aktuell problemstilling.
- Om lag 2/3 ser behov for mer samarbeid mellom kommune både innenfor administrasjon, areal og samfunnsplanlegging og smale støttetjenester.
- Et betydelig flertall i KnpS ser behov for et styrket og mer forpliktende samarbeid med fylkeskommunen framover.

Innspill til oppfølging

I KnpS avtegner det seg behov for prinsipielle vurderinger med utgangspunkt i at KnpS styringsmodell som ble etablert fra 2008 og det omfattende prosjektarbeid som er utført for utvikling av konkret samarbeid i regionen. KnpS kan i sitt strategiske utviklingsarbeid ta opp spørsmålet om hvordan det konkrete samarbeidet skal organiseres og hvilken rolle KnpS skal ha i utviklingen av og den politiske styringen av samarbeidet i regionen. Dette må også ses i sammenhengen med Kristiansand kommunes rolle som landsdelshovedstad.

NIVI vil foreslå at det utformes et prinsipielt notat til støtte for KnpS videre utviklingsarbeid. Notatet vil prinsipielt drøfte to overordnede veivalg når det gjelder hovedmodell for kommunesamarbeidet.

For det første vil notatet drøfte spørsmålet om samarbeidet skal utvikles i en retning av at interkommunale oppgaver som hovedregel skal samles og underlegges KnpS som politisk og administrativ organisasjon. Alternativt om interkommunale oppgaver som hovedregel skal utvikles i en retning av at KnpS styringsmodell er overbygning for samarbeid, men at konkret interkommunalt samarbeid legges til egne interkommunale enheter.

For det andre vil notatet drøfte spørsmålet om grad av delegasjon fra kommunene til det interkommunale samarbeidet - i hvor stor grad interkommunale enheter alternativt KnpS skal ha selvstendig beslutningsmyndighet innenfor definerte oppgaveområder eller ikke.

Hovedspørsmålene og temaene bør vurderes i lys av bl.a:

- Nasjonale rammer for interkommunalt samarbeid
- Regionens utfordringsbilde og kommunenes behov de neste 10 ó 15 årene
- Sektorielle behov innenfor hver interkommunale område
- KnpS eget behov som regionråd og intensjonen bak etablering av en mer representativ styringsmodell
- Hvordan arbeidsformer og organisering samlet kan bidra til måloppnåelse i regionen.